

Адыгэ

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
кыщегъэжыгъэу
кыдэкы

№ 138 (23067)

2024-рэ илъэс

МЭФЭКУ

ШЫШЪХЪЭІУМ и 1

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYVOICE.RU

тихытыу нэклубгохэр

Мафэ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

143

Непэ — зи Хэкужъ къэзыгъэзэжыгъэм и Мафэ

А. Гусев

**Адыгэ Республикэм щыпсэухэу
лътэныгъэ зыфэтшыхэрэр!
Тичыпнэгъу лъанлэхэр!**

Зи Хэкужъ къэзыгъэзэжыгъэм и Мафэ фэш! тышфугуш!о!

Адыгэ лъапкым изыкыныгъэ, Адыгэ Республикэм икультурнэ-тарихъ клэн бай дэдэр, зэдэлъыгъэныгъэм ихэбзэ шлагъохэу лэшлэгубэхэм тхэлъыгъэхэр къэухымэгъэнхэм итамыгъэу щыт мы мафэр.

1998-рэ илъэсым шышъхъэлум и 1-м щылэгъэ хуэгъэ-шлагъэхэр а хэбзэ дахэхэм яшыхатхэу пльытэн пльэкыш. Урысые Федерацием ипашэхэм дипломатическэ ыкы политическэ юфышхоу зэрэхъагъэм ишлуагъэкъэ заом зэлыуытыгъэ Автоном краеу Косовэ щыпсэурэ адыгэхэм яапэрэ куп ятарихъ Чыгужъ къащэжыын альэкыгъагъ.

Адыгеим щыпсэурэ цыфхэу лъапкэ зэфэшхъафхэм къахэкыгъэхэм а лъэхъаным гуклэгъу кызыхагъэфэгъагъ, ятарихъ Чыгужъ тильэпкэгъухэр хэгъозэжыынхэмкълэ яшлогъэшхо арагъэкыгъ. Къэкощыжыгъэхэм къуаджэу афашыгъэм «Мэфэхъаблэкълэ» еджагъэх. Тильэпкэгъухэу къэкложыгъэхэр амал зэриэкълэ нахъ псынклэу социальнэ, культурнэ лъэныкъомкълэ кызыхъахъагъыгъэхэм ахэгъозэжыынхэмкълэ юфышхо зэхэцагъэ хуэгъагъэ.

Непэ Урысыем ицыф хуэгъэ тильэпкэгъухэм Адыгэ Республикэм ыкы зэрэхэгъагоу яхэхъоныгъэ яфэшшоэ лах хашыхъэ. Лъэныкъо зэфэшхъафхэм гъэхъагъэ хэлъэу ахэр

ащэлажъэх, ныдэлъфыбзэр, тарихъыр ыкы культурэр къэухымэгъэнхэм афэгъэхыгъэ юфтхъабзэхэм, лъапкым ижыкълэ кыщегъэжыгъэу хэлъыгъэ цыфыгъэ шэпхъэ дахэхэм атетэу ныбжыкълэхэр плугъэнхэм, лъапкэ зэфэшхъафхэм къахэкыгъэхэу дин зэмыплэужыгъохэр зылэжъхэрэм азыфагу зэгурылоныгъэ илътыным ялахъ хашыхъэ.

Къэзгъэзэжыгъэхэм правовой, зэхэцэн ыкы къэбарлыгъэлэс амалхэр ягъэгъотыгъэнхэм пае Адыгэ Республикэм икъэралыгъо программэу «лэкълэб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкэгъухэу ежхэм яшлогъыныгъэкълэ Адыгэ Республикэм къэкощыжыгъэхэрэм лэпылэгъу ятыгъэныр» зыфилорэр аштагъ ыкы гъэхъагъэ хэлъэу щылэныгъэм щыпхыращы.

Программэм кыдыхэлъытэгъэ юфтхъабзэхэу зэрэхъэхэрэм зи Хэкужъ къэзгъэзэжыгъэхэр нахъ псынклэу урысые обществом хэгъозэжыынхэмкълэ яшлуагъэ кызыэрэкложтым тичыхъэ тель.

Мэхъанэшхо зилэ мы мафэм зэкълэ республикэм щыпсэухэрэм, лэкълэб къэралхэм арыс адыгэхэм тафэлъало тшлогъу псауныгъэ пытэ ялэнэу, Адыгеим ыкы зэдытие Хэгъэгущом щылакълэу арылпыр нахъшлу хуыным фытегъэпсыхъэгъэ юфхэм гъэхъагъэхэр ащашылынхэу!

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу, Урысые политическэ партией «Единэ Россием» и Адыгэ шьолпыр къутамэ и Секретарэу КЪУМПЫЛ Мурат

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЭР

Ныбжыкълэхэм амалхэр ягъэгъотыгъэнхэр

Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Кълэцылкълэхэмрэ ныбжыкълэхэмрэ я Урысые общественнэ-къэралыгъо движениеу «Движение Первых» зыфилорэм дэлэжъэгъэнымкълэ АР-м и Лышъхъэу дэжъ щызэхэцэгъэ Координационнэ советым иигъэкълотыгъэ зэхэсыгъо зэрицагъ.

Зэхэсыгъом хэлэжыагъ шьолпыр зэдэлэжъэгъэнымкълэ Департаментым ипашэу Ксения Яновар.

Адыгеим и Лышъхъэу ишлуфэс псалъэ кыщыхыгъэщыгъ урысые движением ипашэхэм республикэм ренэу аналэ кызыэрэтырагъэтырэм пае зэрэфэразэр, ныбжыкълэ политикэм республикэм хэхъоныгъэ щышынымкълэ ащ фэдэ зэдэлэжъэгъэныгъэм ишлуагъэ кызыэрэкълорэр, Владимир Путиным кыгъэгъуцурэ пшээрлытхэр нахъ шлогъэ ин къатэу зэшлохыгъэнхэмкълэ ар амал дэгъоу зэрэщытыр.

«Тэ тклъагълэ зэтхыллэрэр Кълэцылкълэхэмрэ ныбжыкълэхэмрэ нахъ зыкызызлуахыным пае ящыкълэгъэ амалхэр ядгъэгъотынхэр ары. Тикълэцылкълэхэр республикэм ищылакълэ нахъ игъэкълотыгъэу хэцэгъэнхэм, ежхъэри обществом зэрищыкълэгъэхэр зэхашлэным, тигуносэ республикэ ахэр Кълэцакълэу зыфэхъухэрэр кызыэрэишхъапэщитхэр агурыдгъэлэномым тыдэлажъэ», — кышлуагъ АР-м и Лышъхъэу.

Къумпыл Мурат кызыэрэхыгъэщыгъэмкълэ, лъэныкъуабэ кызыэлъызыуытырэ юфшлэн республикэм щэкълэ: ныбжыкълэ куп зэфэшхъафхэр, граждан обществом институтхэр, дин ыкы общественнэ организациехэр, бизнесыр ыкы нэмыкълэ купхэр ащ кызыэлъеуытых. Кълэцылкълэхэм юф адэшлэгъэнымкълэ анахъ мэхъанэ зилэхэм ащыщ гъэсэныгъэр.

Плуныгъэ юфшлэным диштэу волонтер ыкы патриот движением нахъ зятэгъэгъэчаны. Фондэу «Хэгъэгум иухъума-кълэхэр» зыфилорэм тыдэлажъэ, тызэгъусэу юфтхъабзэхэр зэшлотэхы, хэушхъафкылыгъэ дзэ операцием хэлажъэхэрэри ахэм къятэгъэблажъэх.

(Икълух я 2-рэ нэклуб. ит).

НыбжыкIэхэм амалхэр ягъэгъотыгъэнхэр

(ИкIэух).

«Адыгеим иныбжыкIэхэр шIуагъэ зытылIэ ИфIтхъэбзэ гъэшIэгъоныбэмэ IэщакIо афэхъух. Ахэм мадIэным ренэу тыфэхъазыр, шIыкIэ амал зэфэхъафхэр ащIкIэ тэгъэфедэх, яшIоигъоны-гъэхэр цыIэныгъэм гъэцэ-кIагъэ зэрэцыгъуцтхэ лъэ-ныкъо зэфэхъафхэр кы-дэтэлытэх. ГуыцIэм пае, ныбжыкIэ хъуыгъафы-

Республикэм иIэшхъэтетхэм яшIогъэхо къагъакIо шьолъыр къутамэу «Движение Первых» зыфиIорэм IэпыIэгъу етыгъэ-нымкIэ. Илъэсэу икIыгъэм фе-деральнэ мылкъум нэмыкIэу, республикэ бюджетым сомэ миллиони 5 кыхагъэкIыгъагъ. Ахъщэр зыпэлухагъэр кIэлэцIы-кIу ыкIи ныбжыкIэ Iофтхъабзэ-хэм язэхэщэн. Мы илъэсми джаш фэдэу сомэ миллиони 5 а гухэлхэм апае кыхагъэкIыгъ. НыбжыкIэ движением рес-публикэм зыщегъомбгъу ыкIи

А. Гусев

кIыгъэ гупчэхэр зэхэтэцх. Ахэм зыкIэ ащыцI сэнауы-гъэ зыхэлI ныбжыкIэхэм я Шьолъыр слетэу «Фыцт» зыфиIорэр. Илъэсэу икIы-гъэм апэрэу тиIеспубликэ цыкIуагъ шьолъыр фору-мэу «Адыгеим иныбжыкIэхэр» зыфиIорэр. Ащ нэ-гырэ 500 фэдиз хэлэжъагъ. Зэрэхэгъэгоу тыригъусэу Урысыем щыпсэурэ цыф-лъэпкI зэфэхъафхэмкIэ анахь лъапIэу цыт шэн-хабзэхэр IэубытынIэ тшIы-хэзэ, зы ныбжыкIэ шьол-лъыр дгъэпсыным буж-тит. Ащ фэдэ екIолIакIэм кыдырегъаитэ кIэлэцIы-кIухэмрэ ныбжыкIэхэмрэ я Урысые движениеу «Дви-жение Первых» зыфиIорэм», — кыыхигъэщыгъ КъумпIыл Мурат.

щыIэныгъэм илъэныкъо зэф-эхъафхэр ащ кыхеубытэх. Республикэм муниципалитет пстэуми, чIыплэхэм яхэбзэ кыулыкIухэр къадэлэхэзэ, «Дви-жение Первых» зыфиIорэм ичIыплэ къутамэхэр къащызэ-Iуахыгъэх ыкIи Iоф ашIэ.

«Илъэсэу кыыхащытым кыыщыублагъэу лъэпкI про-ектыкIэу «НыбжыкIэхэм-рэ кIэлэцIыкIухэмрэ» зыфи-Iорэр агъэцакIэу рагъэ-жъэщт. Ащ ныбжыкIэ по-литикэр лъэгэпIакIэм зэрэ-тырицэцIытым уехъырэхъы-шэнэу цытэп. ЛъэпкI про-ектым ишIуагъэ къэкIоцт кIэлэцIыкIухэм нахь зыкы-зэIуахынымкIэ, яхэгъэгу шIу альэгъэгоу ахэр пIугъэнхэм-кIэ. ЕджапIэхэм ягъэкIэ-жъын, гъэсэныгъэ зыцара-гъэгъотырэ учреждениехэр

мылкъу-техникэ лъэны-къомкIэ нахь зтегъэпсы-хэгъэнхэм, экономикэм пае IэпIэгъэныгъэ ин зыхэлI Iо-фышIэхэр гъэхъазыргъэн-хэм, шIэныгъэлэжъ ныб-жыкIэхэм IэпыIэгъу яты-гъэным ыкIи нэмыкI Iофы-гъохэм язэшIохынкIэ ама-лэу тилэри нахьыбэ хъуцт. Урысыем и Президент игъоу ылъэгъугъэ лъэпкI проектэу «IофышIэхэр» зы-фиIорэри пхырыцыгъэным иамал ащ кытыцт», — кыIуагъ Адыгеим и Лышхъэ.

Ксения Яновам «Движение Первых» зыфиIорэм респу-бликэм ипашэхэм IэпыIэгъушхо кызыэрэратырэм пае зерафэ-разэр кыIуагъ.

«Илъэсэу икIыгъэм респу-бликэм муниципальнэ коор-динационнэ советхэр цызэ-хацэгъагъэх, федеральнэ лъэгэпIэм тетэу нэмыкI шьолъырхэмкIэ ар цысэ дэгъу хъугъагъэ. Мы илъэ-сым кыыщегъэжъагъэу шIокI зимыIэ пшъэрылгъэу ар цытыцт, сыда пIомэ а IофшIэным кIэухышIоу кыыхыгъэр тинэрылгъэу. Движением шьолъыр къутамэ мылкъу-техникэ лъэныкъомкIэ ищыкIагъэр

зэкIэ рагъэгъоты, кIэлэцIы-кIухэм нахь шIогъэ ин хэ-лгъэу Iоф адэшIэгъэным иа-мали ащ къеты», — кыIу-агъ Ксения Яновам.

«Движение Первых» зыфи-Iорэм и Правление илIыкIо джаш фэдэу кыIуагъ органи-зацией иIофшIэн илъэныкъо шьхалэхэмкIэ Адыгеир анахь дэгъоу зилофшIэн зэхэзыщэрэ шьолъырхэм зэращыщыр ыкIи республикэм гъэхъагъэу илэхэм зэрэ Урысыеу ащагъэгъозэщт.

Движением ишьолъыр къута-мэ и Совет итхъаматэу Ованес Шекерьянц кышIыгъэ псалъэм зэхэсыгъом щедэлугъэх. Ар зы-фэгъэхыгъагъэр 2024-рэ илъэ-сым иапэрэ кIэлэныкъо рес-публикэм щызэхэщэгъэ къута-мэм Iофэу ышIагъэр ары.

АР-м и Лышхъэу КъумпIыл Мурат Iофтхъабзэу рекIокIыгъэм икIэуххэм ялIытыгъэу минис-терствэхэмрэ кыулыкIухэмрэ, джаш фэдэу чIыплэхэм япа-щэхэм пшъэрылI афишIыгъ гъэпсын IофшIэнхэм мы движе-нием хэтхэр нахь чанэу къаха-гъэлэжъэнхэу, шIуагъэ къэзы-тыщт Iофтхъэбзэ гъэшIэгъонхэр зэдызэхэщэнхэу, ныбжыкIэхэр кIэщакIо зыфэхъухэрэмкIэ аде-лэнхэу ыкIи ахэр агъэцэкIэнхэм пае ящыкIэгъэ мылкъур алэкла-гъэхъанэу.

АР-м и Лышхъэу ипресс-кыулыкIу кытыгъэ къэбархэмкIэ ТХЪАРКЪОХЪО Сафьет.

ПщIэ зыхуэсщI си лъэпкIэгъухэ!

Хабзэ дахэ хъуауэ шыщ-хъэулым и 1-р, Хэкум къэзы-гъэзэжа адыгэхэм я махуэр, шагъэлъапIэ Къэбэрдей-Баль-къэрым, Къэрэшей-Шэрджэ-сым, Адыгеим. Мы махуэр лъэпкI махуэгъэпсым адыгэ-хэм я зы махуэ лъапIэу илъэс 25 щигъукIэ узэлэбэ-кIыжмэ хэуващ. Ар Адыгэ Республикэм къэрал унафэкIэ кышIтащ 1998 гъэм. Къэбэр-дей-Балькъэрымрэ Къэрэшей-Шэрджэсымрэ Дунейпсо Адыгэ Хасэм и жэрдэмкIэ 2010 гъэ лъандэрэ шагъэлъапIэ.

Къэрал куэдым щыпсэу адыгэхэр зыхэс лъэпкIэхэм пщIэ кыхуащIу, я IэщIагъэ-щIэныгъэкIэ ехъулэныгъэфI-хэр къагъэлъагъэу нобэм кызырэсар ину ди гуапэщ. Ауэ дэнэ щыплэ ахэр щыпсэу-ми, сыт хуэдэ бзэкIэ мыпса-лъэми, ягури я псэри Хэку-жымыкIэ къэгъэзаш, ар я лъапIэу мэлсэу.

Мы лъэхъэнэм Тыркум, Сирием, Иорданием, Израи-лым, Европэм хыхъэ къэрал-хэм, Америкэм и Штат Зэгъуэт-хэм, Косовэ, нэгъуэщIыплэ-хэми кыIэлпхъукIыжауэ Къэ-бэрдей-Балькъэрым цIыху 3000 щопсэу, Адыгэ Респу-бликэмкIэ зыгъэзэхэм я бжы-гъэр 2000-м ноблагъэ, Къэрэ-шей-Шэрджэсым цIыху 34 щыIэщ.

Къыздихъэжа лъахэм щызе-кIуэ къэрал хабзэхэр ягъэза-щIэу, Хэкум и зыужыныгъэм псэемыблэжу хуэлажъэ защIэщ ахэр. Абыхэм республикэм щекIуэкI гъащIэм, экономикэм, щIэныгъэм, щэнхабзэм, егъэ-джэныгъэм, медицинэм, нэ-гъуэщI IэнатIэхэми хэлъхъэ-ныгъэ ин хуэзыщIхэр яхэтц.

Къэрал кыулыкIуащIэлэхэми лъэкI къагъанэркъым хамэщI-кыкIыжа ди лъэпкIэгъуэхэр щыплэм хэгъэсыхыжынымкIэ, я псэукIэр егъэфIэклэунымкIэ.

Хэкум къэзыгъэзэжа адыгэ-хэм я махуэр лъапIэщ ди дежкIи къэзыгъэзэжахэм я дежкIи. Дуней псом дышIкыу-хъами, нобэкIэ дызэрыщIэну, дызэрыгуэтыну Iэмал гъуэзэ-джэхэр дилэ хъуащи, ари фыщ. Уи гуапэ мыхъу кыанэр-къым хамэ къэрал щыпсэу ди лъэпкIэгъухэр хуэм-хуэмурэ адэжъ щыIналъэмкIэ кызыэ-релэр щыплъагъукIэ. Сыхуейт апхуэдэхэм я бжыгъэр нэх-ри хэхуэну.

ПщIэ зыхуэсщI си кыуэсхэ, си шыпхуэхэ!

Дунейпсо Адыгэ Хасэм и ГъэзэщIагъэ гупми сэри кыыз-гъэдэкIыу гуапэу сынывохъуэ-хуэ Зи хэку къэзыгъэзэжа адыгэхэм я махуэмкIэ.

Узыншагъэ быдэ, гъащIэ мамыр, ехъулэныгъэ дилэну, лъэпкIым кыыхуэщхъэпэн Iуэху куэд длэгъыну! Ды-щыпсэу къэралыр зэредгъэ-фIэклэуным дыхушIэкъуу, ди нэхъыжыфIхэм яхуэфашэу дыпсэуну.

Къэблэгъэжахэр адыгэ щы-налъэм лъэ быдэкIэ щыувыну, щыбэгъуэну! Тхурехъу нобэрей махуэр угъурлы!

ИрефIагъэ лъэпкIэхэм яку дэль зэныбжыгъэу гъэр!

Дунейпсо Адыгэ Хасэм и Тхъемадэ СЭХЪУРОКЪУЭ Хъэутий

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехылагъ» зыфиIорэм ия 7-рэ статья зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхъыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2024-рэ илъэсым бэдзэогъум и 30-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехылагъ» зыфиIорэм ия 7-рэ статья зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхъыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехылагъ» зыфиIоу N 102-р зытетэу 2007-рэ илъэсым бэдзэогъум и 6-м кыдэкIыгъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэ-гъэуцугъэ зэхэугъыгъэхэр, 2007, N 7; 2010, N 8; 2011, N 11; 2013, N 5, 7, 11, 12; 2014, N 10; 2015, N 3, 12; 2016, N 4, 12; 2018, N 3, 5, 12; 2019, N 5, 7; 2020, N 12; 2021, N 4, 6, 10; 2022, N 8; 2024, N 2, 6) ия 7-рэ статья мыщ фэдэ зэхъокIы-ныгъэхэр фэшIыгъэнхэу:

1) я 3-рэ Iахым ия 2-рэ пункт хэт гуыцIэхэу «IэнатIэу

ыгъэцакIэрэмкIэ оклади 5,5-рэ» зыфиIохэрэр гуыцIэхэу «IэнатIэу ыгъэцакIэрэмкIэ оклади 6» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъугъэнхэу»; 2) я 6-рэ Iахым ия 3-рэ пункт хэт гуыцIэхэу «IэнатIэу ыгъэцакIэрэмкIэ оклад 66-рэ» зыфиIохэрэр гуыцIэхэу «IэнатIэу ыгъэцакIэрэмкIэ оклад 72-рэ» зыфиIохэрэмкIэ зэблэхъугъэнхэу.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ илэ зыхъурэр 2024-рэ илъэсым шышхъэлым и 1-м кыыщыублагъэу мы Законом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу КЪУМПЫЛ Мурат кь. Мыекъуапэ, бэдзэогъум и 31-рэ, 2024-рэ илъэс N 341

Лъэпкъ лъэмыджыр агъэпшэ

Зи Хэкужъ къэзыгъэзжыгъэм и Мафэ ипэгъоклэу къэралыгъо программэу «Тильэпкъэгъухэу лэклъб къэралхэм арысхэр ежхэм яшлэигоныгъэклэ Адыгэ Республикэм къэкощыжынхэмклэ лэпылэгъу ятыгъэныр» зыфилорэм игъэцэклэн зэрэпкъыуатэрэм тыщигъэгъозагъ АР-м лъэпкъ лэфхэмклэ, лэклъб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли къэбар жьугъэм иамалхэмклэ и Комитет итхьаматэу Шхьэлэхьэ Аскэр.

Ащ къызэрилуагъэмклэ, «Къэралыгъо программэм хэлажхэрэм ыкли ахэм яунагъохэм социальнэ ыкли псэуплэ лэпылэгъу афэхьыгъэныр» зыфилорэм хэхьэу лэфтхьабзэхэр афызэхашэх. 2024-рз ильэсым программэм къыхиубытэу къэзыгъэзжыгъэхэрэу щылэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмклэ Гупчэу Адыгеим щылэр ягъусэу тильэпкъэгъухэм социальнэ лэпылэгъу ятыгъэным епхыгъэ лэфшлэныр лъагъэкъуатэ. Кошынэм епхыгъэ лэфшлэныр зэклэмэ анахь къыных. Миграционнэ статус ялэ хъунымклэ къэзыгъэзжыгъэхэрэм зэрафэлъэкъу лэпылэгъу афэхьыгъэх. Ахэр щылэныгъэм хэзыгъэгъозжыгъэхэрэу Гупчэр, арапыбзэмклэ зэдзэклэлохэр, федеральнэ миграционнэ хэбзэгъэуцугъэхэр дэгъоу зэзыгъэшлэгъэ тильэпкъэгъухэр зэгъусэхэу мы лэфшлэным дэлажхэх. Хэгъэгъу клоц лэфхэмклэ АР-м и Министерствэу кошын лэфхэмклэ и Гъэлорышлэпэ икомиссия квотэ тынымклэ лэфшлэнышхо зэшлэхы. Чыплэу зыщыпсэухэрэм аратхэнхэм лэфыгъуабзэ къыпэклы.

Республикэ Адыгэ Хасэр, Мыекьопэ къэлэ общественнэ организациеу «Къэзыгъэзжыгъэхэрэу щылэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмклэ Унэр», нахь пасэу къэкложыгъэ ялахьыпхэр Шам къыкыжыгъэхэрэм лъэшэу лэпылэгъу афэхьыгъэх. Унэхэр зыщэфыхэрэм япчъагы хэхьэ. Ахэр зыщыпсэухэрэм адэтхэгъэнхэм епхыгъэ лэфыгъохэр ащклэ зэшлэхыгъэ мэхьыгъэх. Кошын лэфхэмклэ тхылъхэм ягъэхъазырынклэ Гупчэм илофшлэхэм цыфхэр къырагъэблагъэх, хэбзэгъэуцугъэр амыуконым лъэпллэх, ащклэ упчлэгъэгъу афэхьыгъэх.

Джащ фэдэу Комитетымрэ Гупчэмрэ зэгъусэхэу Мэфхьаблэ изэтэгъэпсыхьан дэлажхэх, чыгу лахьэу аратыгъэхэм псэуплэхэр ашагъэпсынхэмклэ яшлэгъашхо арагъэклы.

— Хэхэс тильэпкъэгъухэм зэпхыныгъэ адэтшыныгъэмклэ зышлэгъэишхо къаколорэмэ ащыц дунэе хьытыур. Культурэм ыкли гъэсэнныгъэм алъэныкъоклэ дунэе зэпхыныгъэхэр шыгъэнхэмклэ иновещаниер агъэфедэ. Къэралыгъо телерадиокомпаниеу «Адыгеим» дэтшыгъэ къэралыгъо зэзэгъыныгъэмклэ дунэе хьытыур икътэралыгъо интернет-канал адыгабзэклэ, тыркубзэклэ ыкли арапыбзэклэ агъэхъазырырэ къэтынхэр къыщыдэклых. УФ-м ыкли АР-м культурнэ, тарихь ыкли социальнэ мэхъанэ зилэ хъугъэшлагъэу цыкълэхэр, хэкужыгъэм къэзыгъэзжыгъэхэрэм ящылэклэ-псэуклэ зэрэцызтэуцожьыгъэрэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр радиом икътэтынхэмклэ анэтэгъэсы. Къэбар жьугъэм ишъоллыр амалхэм яхьытыу нэклъбгъохэм хэхэс тильэпкъэгъухэм ашлэгъэ-шлэгъоныцт къэбархэр къарагъэхьаным тегъэпсыхьагъэх. Адыгабзэклэ, арапыбзэклэ ыкли тыркубзэклэ ахэр

яхьытыу нэклъбгъохэм къарэхьэх. Адыгеим инвестиционнэ проектхэм, зеклоным зызэрэциуишомбгъурэм ашагъэгъуазэх, лъэныкъо зэфэшхьафхэм афэгъэхьыгъэ къэбар клэклхэр, кошынэм епхыгъэ хэбзэгъэуцугъэхэр къашигъапанэу къарэхьэх. Общественнэ организациехэу хэхэс тильэпкъэгъухэм зэпхыныгъэ адызилэхэм игъэкълотыгъэу тэдэлажхэх. Хэхэс адыгэхэм яобщественнэ организациехэу лэклъб къэралхэм ащызэхъагъэхэм зэпхыныгъэр адытил. Тэрклэ анахь мэхъанэ зилэу тизэпхыныгъэхэр тапэкли лъыдгъэкълотэнхэ тлэкълыныр, тильэпкъ лъэмыдж дгъэпытэнэр ары, — **къылуагъ Шхьэлэхьэ Аскэр.**

Къэкложыгъэхэрэм къыныгъоу зэуаллэрэм маклэп. Шам щыпсэурэ тильэпкъэгъухэм ялофхэм язытет нахь хьылъэ зэрэхьыгъэм ыкли ащ къыкыжыгъэхэрэм япчъагъэ зэрэнахьыбэм апкъ къыклэу ахэм къыныгъохэр нахь лъэшэу зэхашлэ хъугъэ. Зэклэмэ апэу зэрысыщтхэ псэуплэхэм, лэфшлэпхэм ахэр алъэхьыгъэх. УФ-м ихэбзэгъэуцугъэхэр, урысыбзэр зэрамышлэрэм щылэныгъэм хэгъэгъэжыгъэхэр къегъэхьылъэ.

— Ащ фэдэу къэкложыгъэхэрэм тэри залутэгъагъэ, зэуаллэхэрэу лэфыгъохэр къятэгъагъэх, лэпылэгъу тызэрафэхъун тлэкълыцт лъэныкъохэр къыхэтэгъэцых, — **къелуатэ Аскэр.** — Социальнэ лэфыгъохэм язэшлэхынклэ Комитетыр къытхэхъажьыгъэр тильэпкъэгъухэм упчлэгъэгъу афэхьыгъэх. Сэ сызэралуклэрэм имызакъоу, къытхэхъажьыгъэхэрэм ялофхэм язэшлэхын тилофшлэхэр кыкълэлажхэх. Гушылэм пае, ильэсыр зытыублагъэм ицегъэжыгъэу къэкложыгъэ нэгырэ 80-мэ зэлуклэгъухэр адытилагъэх. Анахь зыгъэгъумэклэрэу лэфыгъохэр зэпхыгъэхэр: сабийхэр клэлэцылкыу йы

гъыплэхэм арагъэштэнхэр, еджаплэхэм ащегъэдэжэгъэнхэр, лэфшлэпхэр зэрагъэгъотыныр, унэ зыцашлын алъэклыцт чыгу лахьхэр къалыхыгъэныр, республикэм къэкощыжыгъэнхэм епхыгъэ упчлэхэр, социальнэ фэлэ-фашлэхэм язэшлэхын. Къэкложыгъэхэрэм социальнэ лэпылэгъоу агъотын алъэклыцтыгъэмклэ АР-м икътэралыгъо къулыкъу зэфэшхьафхэр лэпылэгъу афэхьыгъэх.

Мы мафэм ехъуллэу тильэпкъэгъухэр Тыркуем, Шам, Иорданием, Израиль ыкли нэмыкълэу къэралхэм къарыкыжыгъэхэм япчъагъэ нэгырэ 2000-м клэхьэ. Уахътэу кълугъэм хэкужыгъэм къыщыгъуэ ыкли зыкышшыныгъэ сабийхэр щылэ хъугъэх. Ильэс къэс къэкложыгъэ унагъохэм сабыи 10 — 15 къарэхьэ. Ахэм къэралыгъом гъэсэнныгъэ щэгъоты, лэф шашлэ. Предпринимательствэм, сатыушыным, псэолъэшлыным алъэныкъоклэ, фэлэ-фашлэхэм ягъэцэкълэклэ объект 30-м ехъу агъэлажхэх. Нэгырэ 70-м ехъумэ бюджет учреждениехэм лэф ашашлэ. Тильэпкъэгъухэм ащыщыбэм Урысыем гъэсэнныгъэ щызэрагъэгъотыгъэ, бэмэ урысыбзэр дэгъоу ашлэ.

Къэралыгъо программэу «Тильэпкъэгъухэу лэклъб къэралхэм арысхэр ежхэм яшлэигоныгъэклэ Адыгэ Республикэм къэкощыжынхэмклэ лэпылэгъу ятыгъэныр» зыфилорэм 2019-рз ильэсым къыщыублагъэу Адыгеим лэф шешлэ.

Программэм лэф зышлэрэ ильэси 5-м къыкълэу АР-м тильэпкъэгъу нэгырэ 286-рз къэкощыжыгъэ (ахэр нэгыри 103-рз, унэгъуи 139-рз мэхьыгъэх). 2024-рз ильэсым тильэпкъэгъу нэгырэ 60-мэ (программэм хэлажхэр нэгырэ 15-мэ, унэгъо 45-мэ) Адыгеим псэуплэклэ къагъэзжыгъэнхэм щытыгъэ. 2024-рз ильэсым имэзихэу пыкыгъэм АР-м хэгъэгъу клоц лэфхэмклэ и Министерствэу кошын лэфхэмклэ и Гъэлорышлэпэ иучет нэгырэ 27-рз (нэгырэ 12-рз ыкли ахэм яунэгъо

15-рз) щыт. Зэфэхьысыжхэм къызэрагъэлэгъуагъэмклэ, программэм игъэцэкълэн Адыгеир чанэу хэлэжхэх.

— Мыгъэ ятфэнэрэ ильэс хъугъэу программэр тишъоллыр цагъэцаклэ. Ащ ипхырыщын фэгъэгъэгъэу къулыкъу пстэуми зэзэгъыныгъэхэр адашылэ. Программэр зыфэлорышлэрэу лэпылэгъу ин зыхэлэ тильэпкъэгъухэу лэклъб къэралхэм ащыпсэухэрэм тишъоллыр къагъэзжыгъэныр, республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ ялахьыпху хашигъэныр ары. Комитетымрэу къэзыгъэзжыгъэхэрэу щылэныгъэм хэзыгъэгъозжыгъэхэрэу Гупчэмрэу тызэгъусэу Мэфхьаблэ социальнэ хэхъоныгъэхэр шылэныгъэм — чыгуу аратыгъэхэм унэ атырашлэхьан алъэклэу афэгъэпсыгъэным, псэуплэм игъунапкъэхэр нахь зэлухыгъэ шыгъэным тэдэлажхэх. Шам къыкыжыгъэхэр, хэкум къэзыгъэзжыгъэагъэхэр ахэтэу, республикэм общественнэ лэфтхьабзэ зэфэшхьафэу цызэхъагъэхэрэм къарагъэблагъэх, — **къылуагъ Шхьэлэхьэ Аскэр.**

Ныбжыкълэу къэкложыгъэхэрэм игъэкълотыгъэу лэф адашлэ. УФ-м гъэсэнныгъэ щэгъотыныгъэмклэ лэклъбым щылэ тильэпкъэгъухэм Адыгэ Республикэр лэпылэгъу афэхьыгъэх. 2023 — 2024-рз ильэсхэм Адыгеим иапшэрэ еджаплэхэм студент 43-рз ащеджагъэх. Адыгэ къэралыгъо университетым лэклъб къэралыгъо зэфэшхьафхэм къарыкыгъэ тильэпкъэгъу ныбжыкълэ 23-рз (Шам — 11, Тыркуер — 3, Иорданиер — 8, Израиль — 1), Мыекьопэ къэралыгъо технологическэ университетым — нэгырэ 20 (Шам — 13, Тыркуер — 5, Абхъазыр — 1, Иорданиер — 1) ащеджэх. Зэреджэхэрэм имызакъоу, ахэр Лъэпкъ театрам, тимузейхэм якъэгъэлэгъонхэм яплъы, общественнэ мэхъанэ зилэ лэфтхьабзэхэм ахэлажхэх.

2012-рз ильэсым къыщыублагъэу общественностым ыкли муниципальнэ къулыкъухэм АР-м и Лышхьэ ялэпылэгъоу Шам къыкыжыгъэ тильэпкъэгъухэр Афыпсыпэ къоджэ псэуплэм къэкощыжынхэмклэ шлушлэ проектым лэф ешлэ. Тэхьутэмыкье район администрацием къызэрэтитыгъэмклэ, 2024-рз ильэсым бэдзэогъум и 15-м ехъуллэу Шам къыкыжыгъэ унэгъо 40, нэгыри 145-рз хъухэу, районым щпсэух.

Шам къыкыжыгъэхэу Адыгеим псэуплэклэу къэкълугъэхэм апае къуаджэу Пэнэхэс унэхэр шашлэхэм фэшл чыгу лахьхэр аратыгъэх. Шлушлэхэр ыкли общественнэ организациехэм яллыкълэхэр ахэм адэлэпылэх. Тэхьутэмыкье районым ит гурыт еджаплэхэм клэлэцылкыу 16 ащеджэ: Пэнэхэс — 15, Афыпсыпэ — 1. Клэлэцылкыу ялэгъухэм дэгъоу агурэлэх, кружокхэм, спортивнэ секциехэм макълэх, лэфтхьабзэ зэфэшхьафхэм ахэлажхэх. Сабыитф клэлэцылкыу лыгыплэм макло.

Нахьыжхэм ащыщхэм Тэхьутэмыкье районым лэф шашлэ. Ахэр юристых, врачых, инженерых, псэолъэшлых, клэлэегъаджэх, дэкло-бзакълэх, нэмыкълэхэр.

— Комитетымрэу общественнэ организациеу «Адыгэ Хасэмрэ» Шам щыц адыгэхэмрэ Адыгеим щыпсэухэрэмрэ зэкъошныгъэ-зэпхыныгъэ азыфагу ильыным тыдэлажхэх. Мы лъэныкъомклэу район ыкли къоджэ Адыгэ хасэхэр нахь чанэу лэфтхьабзэхэм къахэлэжхэнхэу тыфай. Тильэпкъэгъухэр щылэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмклэу лъэпкъ пэпчэ социальнэ лэпылэгъоу къаригъэкълэрэм мэхъанэишхо ил, — **къылуагъ Шхьэлэхьэ Аскэр.**

КИАРЭ Фатим.

Адыгеим щыІэкІэшІу щагъотыным дэлажъэх

Тильэкъэгоу Хэкужым къэзыгъэзжыгъэхэр Адыгеим ищыІэныгъэ игъорыгъозэ чыплэ гъэнэфагъэ щаубытыным ыуж итых республикэм ипашэхэр. Ахэм ямэфэкІ ехьулэу псэуплэ ежэщтыгъэ унэгъуитІумэ джы ар къадэхъугъ.

Іофыгъор зэшлохыгъэ зэрэхъугъэр ыкІи нэмыкІ ІофшІэнэу къэзыгъэзжыгъэхэм альэныкъокІэ зэшІахыхэрэр къедгъэлотагъ зичІыгужъ къэзыгъэзжыгъэхэр щыІэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмкІэ Адыгэ Республикэм и Гупчэ ипашэу **ГъукІэлІ Асхъад**.

— *Зихэку къэзыгъэзжыгъэхэр щыІэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмкІэ ти Гупчэ фэдэ Урысыем итэн, — еІо тигъушІэгъу.*
— *Республикэм ил щыІэкІэ-псэуплэм тильэкъэзжыгъэхэр хэгъэгъозжыгъэнхэм тыналэ тет. Щыфыр ІэкІыб къэралыгъом къыкІэу мыщ къэкІон зыхъукІэ, егъэблэгъэ тхылъым къыщегъэзжыгъэхэр зэрысыщтым, зыдэтхэгъэщт чыплэм, нэмыкІхэм япхыгъэ тхьапэхэр зэкІэ фэтэгъэхъазырых, къэкІоужьын Іофыр нахь Іэрыфэгъу зэрэфэхъуштым тыпыл. Илэс зэкІэлъыкІохэм Адыгеим къэзыгъэзжыгъэхэр тильэкъэзжыгъэхэр тхыгъэу тилэх, ахэм афэгъэхъыгъэ къэбарыр зэкІэ ащ итхагъ, щыкІагъэу яІэр, Іоф зыщашІэрэр, зымышІэхэрэр. Тиамал елътыгъэу ІэпыІэгъу ятэгъэгъоты, «вид на жительство» зыфилорэр зилэмэ тиамалкІэ тишІагъэ ятэгъэкІы Мэфэхъаблэ ыкІи Тэхъутэмыкье районым чыгу къащаратыным, псэуплэхэр ащашІыным фэшІ. АщкІэ зэпхыныгъэ дытІ тильэкъэзжыгъэхэр ІэпыІэгъу ягъэгъотыгъэнымкІэ АР-м иобщественнэ фонд.*

Республикэм къызыкІожьхэу, ятхылъэр загъэпсыхэкІэ, тысыжъхэу щысхэп, сэнэхъатэу ялэм елътыгъэу ІофшІаплэхэм алуэгъахъэх. Сэнэхъат гъэнэфагъэ зимылэм иегъэджен епхыгъэ Іофыгъохэри зэшІотэхых. Мыекъуапэ дэт апшъэрэ еджэпІитІум урысыбзэм изгъэшІэнкІэ курсхэр ащафызэхъагъэх. Адыгэхэм яхэкужъ забгынагъэм илъэси 160-рэ тешІэжыгъэми, къэрал зэфэшъхъафхэм итэкъухъагъэу ащыпсэугъэхэми, адыгабзэр зерафэлъэкІэу къызытырагъэнэн альэкІыгъ.

Адыгеим къэзыгъэзжыгъэхэр тильэкъэзжыгъэхэм Іоф ашІэ, яшІэныгъэхэм ахагъахъо. Къэралыгъо ансамблэхэм къащэшох, ордэхэр къащалох, бэдзэрым, музеем, нэмыкІ ІофшІаплэхэм алуых. Врач цІэрыІохэр, кІэлэгъаджэхэр, псэолъэшІ Іэпэласэхэр къахэкІыгъэх, предпринимательхэр ахэтых...

Къыхэзгъэщмэ сшІоигъу, Абайхэм ыкІи Кавказихэм яунагъохэр непэ яунэхэм ачІэхъажьынхэм зилахышІу хэлъыр Адыгеим и Лышхъэу КъумпІыл Мурат ары. ГушІогъошхо унагъомэ къадэхъугъ. Тильэкъэзжыгъэхэр Адыгэ Республикэм и Лышхъэ, Правительствэм,

Къэралыгъо Советым — Хасэм, АР-м лъэкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэкъэзжыгъэхэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шхъэлэхъо Аскэр, зэкІэ ІэпыІэгъу къафэхъухэрэм афэразэх, «тхъашъуегъэпсэу» араложьы.

Гупчэр джыдэдэм зычІэт унэм изытет

«**К**осово къыкІыжыгъэхэмкІэ Адыгеим тыкызызэрэкІоужьыгъэр насыпыгъэу тэлъытэ. Хэбзэ ІэпыІэгъоу тагъэгъотыгъэм ихъатыркІэ непэ унэ тилэ хъугъэ. ШхъэкІэфэ ин зыфэтшІырэ АР-м и Лышхъэу КъумпІыл Мурат лъэшэу тыфэраз. Адыгэ чыгур ифэшъуашэу къытпэгъокІыгъ. Тхъэм сыфэраз Адыгеим тыгу къызырэхъытеорэмкІэ».

уигъэрэзэнэу щытэп. Хэбзэ шапхъэу щыІэхэм ялътыгъэу, тильэкъэзжыгъэхэр къэкІоужьыгъэхэр мыщ иттхэнхэ тлэкІырэп. Ащ пае КъумпІыл Мурат тыдэгъушІы, Іызынэу къытитыгъэм елътыгъэу, проект-сметэ тхылъхэр зэхэдгъэуцуагъэх унэм игъэкІотыгъэ гъэцэкІэжынынхэр рашІылэнхэу. Зы унэу, тІоу ыкІи щэу зэтеутыгъэхэу зэтегъэпсыхъажьыгъэнхэу ары тызыфаер. Унагъоу къэкІоужьыгъэхэр ис нэгырэ пчыагъэм елътыгъэу идгъэ-тІысхъанхэ тлэкІышІт.

Къыхэзгъэщмэ сшІоигъу, тильэкъэзжыгъэхэр къэкІоужьыгъэхэм ащышхэр зэзэгъыныгъэм кІэтхагъэхэу хэушъафыкІыгъэ дзэ операцием щыІэх, хэгъэгум ил гъумэкІыгъом къыдаухъагъэп, лыгъэ къахъафэ. Тильэкъэзжыгъэхэм ахэм къафаугъоигъэ шІушІэ ІэпыІэгъури афатІупщыгъ.

КІэухым ацІэ къесло, тызэ-рафэразэр къыхэзгъэщы сшІоигъу ренэу тилэпыІэгъухэу, пшъэдэкІыжъэу ахырэмкІэ гъунэкъэ гъэнэфагъэ зилэ обществэхэу «Мыекъопэ машинэшІ заводым», «Картон-тарэм», зэлухыгъэ Іахъэхэлъ обществэу «Мыекъопэ редук-

«Адыгэ чыгум тыгу къыщытео»

Кавказ заом ыуж Адыгеир къэзыбгынэгъэгъэ адыгэхэм атекІыгъэхэм ащыщ купышхо Югославием (Косово) къыкІыжыгъэхэи 1998-рэ илъэсым ячІыгужъ къэкІоужьыгъэхэу ахэм апае ашІыгъэ чылэу Мэфэхъаблэ щэпсэух.

Абайхэм яунагъо чыгужым къэзыгъэзжыгъэхэм ащыщ. Имеррэ ишхъэгъусэу Мевлюдрэ илъэс 41-рэ хъугъэу зэкІыгъух. Япшъашъэхэу Аминэ, Юсра, Амирэ Тыркуем щэпсэух. ЯкІалэу Хъарис илъэсибл ыныбжъэу Адыгеим янэ-ятэхэм ягъусэу къэкІоужьыгъ. ЕджапІэм ыуж МКЪТУ-м экономикэмрэ зекІонымрэкІэ ифакультет къылухыгъ. КІэлэ ныбжыкІэм иунэе тучанхэр егъэлажъэх. ТапэкІэ зекІоным епхыгъэ Іофыгъохэм нахь зафигъэхъазырын гу—хэлъ ил.

Мэфэхъаблэ унэ ныкъошІэу щытыгъэхэр мыгъэ щаухыгъэх, ахэм мазэкІэ узэкІлэбэжымэ ачІэхъажьыгъэх Абайхэмрэ Кавказихэмрэ яунагъохэр. АщкІэ ахэр лъэшэу фэразэх Адыгеим и Лышхъэу ащ фэдэ амал къязытыгъэм.

Абайхэм яунэчІэхъажъ «Адыгэ макъэр» еблэгъагъ. ТизэдэгъушІэгъу унагъор Адыгеим къэкІоужьынэу зэрэхъугъэм къыщедгъэжъагъ.

— *Адыгэ чыгужым бэшІагъэ къызыдгъэзжыгъынэу тызыфэзгъэр. Югославиеу тызэрысыгъэм зэо зэпэуцужьыгъыр къызетаджэм, тэ, хэхэс адыгэхэм, бгъуитІум язи тилоф хэтлхъагъэп. Адыгеим къэкІоужьы зышІоигъохэм ятхылъхэр гъэхъазырыгъэнхэр къыныгъ, охътаби текІодагъ, ау тигухэлъ къыддэхъугъ, тичІыгужъ тыкыэкІоужьыгъ. Ащ пае лъэшэу тыфэраз а Іофыр зэшІозыхыгъэ Джарымэ Аслъан.*

— Ллэшлэгъум ехъугъэу шыушыпсэ-
угъэ хэгъэгум адыгабзэри, адыгэ
хабзэри сьдэуштыгъу кышчызэтежыгъэ-
нэнхэ шыульэкыгъ, — теупчы унагъом
ышхъэу Абай Имер.

— Адыгабзэр зэрафэлъэкъэу ти-
нахъыжэм кызытырагъэнэн
алъэкыгъ. Бзэр дэгъоу кыд-
гурло ыкли дэгъоу тырэгъушылэ.
Адыгабзэм нэмыкъэу, урысыбзэ-
ри зэдгъэшлэн фаеу хъугъэ. Уры-
сыбзэр курсхэу Мыекъяуапэ шы-
зэхацагъэхэм ащызэтэгъашылэ.
Анахъ дэгъоу ар зэзыгъэшлагъэр
тикълал ары.

— Адыгэ Республикэм сьд фэдэ
щылакълэ шышъуилэр?

— Косово кыкълэжыгъэхэмкълэ
Адыгеим тыкызыэрэкълэжыгъэр
насыныгъэу тэлъытэ. Хэбзэ лэ-
пылэгъоу тагъэгъотыгъэм ихъа-
тыркълэ непэ унэ тилэ хъугъэ.
Шъхъэкълэфэ ин зыфэтшылэр
АР-м и Лышхъэу Къумпыл
Мурат лэшэу тыфэраз. Адыгэ
чыгъур ифэшъуашэу кыитпэ-
гъокыгъ. Тхъэм сыфэраз Адыге-
им тыгу кызыэрэщытеорэмкълэ.

— Диныр шъолэжъа, мэщытым
шъокълэу?

— Ислъам диныр тэлэжъы, мэ-
щытым тэкълэ, нэмаз тэшылэ,
Къурланым теджэ, кыкълэжыгъэр
адыгабзэкълэ къэтэлэжъы. Тхъэ-
шлэшхъуныгъэр члэтынэрэн.
Бэмышлэу Чабэм тыщылэгъ. Ди-
ным фэцагъэхэр ешъохэрэн,
нэклыр алыгъ. Ащ пылтым бзэ-
джагъэ ыгу кыхъащтэн.

Бысымгуащэу Мевлюд адыгэ чы-
гум щылакълэу щыгъотыгъэм фэгъэхъы-
гъэу кыхегъахъо:

— Лъэпкъым икушъэорэд ты-
кълэдэлукълэ, лъэпкъ гулъытэ
зилэ тинахъыжэм яхъатыркълэ
бзэр зэдгъэшлагъ. Тэри тинуа-
гъокълэ тикълэлэцылукълэ адыгаб-
зэр алултхъагъ. Пыгъэшгъэ
нахъыжъым бзэмкълэ регъаджэх,
гурытым тыжъыным хэшылэ-
кълэгъэ пкъыгъэхэр ешылх.
Тыжъыным пкъыгъэ цыкълэу нэпчъ
адыгэ тхыпхъэ тырешылхъэ.
Нахъыкълэм лэмэ-псымабэм атет
этикеткэхэр ешылх. Шъом,
шэкълым, пхъэм адыгэ тхып-
хъэхэр атырешылхъэ. Типыгъа-
шъэм адыгэлхэр ялэх, тинхъо-
рэлъфхэр адыгэ хабзэм ишапхъэ
тетэу тэгъасэх. Тикълэлэу Хъа-
рисэ адыгагъэ зэрехъэ, тыкы-
гъэу кытэжъырэп. Сырыраз
непэ Адыгеим щылакълэу шы-
тилэм. Унэу тызклэхъонсырэм
тычлэхъажыгъ. Адыгэ Респуб-
ликэм адыгэу дунаим щитэкъу-
хъагъэр зэрищылэгъэр тыгукълэ
тпсэкълэ зэхэтшлагъ.

Абайхэм яклалэу Хъариси адыгэ
чыгум еплъыкълэу фырилэр кылуагъ:

— Хымэ чыгум егъашылэ шыщ
ухъуштытэн. Адыгеу сикълэсэм
илэшлугъэ быдзыцэм кыгъоу
кысълуалхъагъ. Непэ сырыраз
сыадыгъэу, Адыгеим сызэрицлы-
фым.

Абайхэм яунагъо зышыгугъэр лэ-
пылэгъур ыгъотыгъ. Адыгеим ицлыфылхъэ
зэрэбагъорэм тэри лэшэу тегъэ-
гушхо.

Лъэпкъ тхыдэр сурэтхэмкълэ

Бэдзэогъум и 30-м, Хэкужым кызыгъэзэжыгъэм и Мафэ ипэгъокълэу, «Кавказ
хэхэсхэр» зыцлэ кыгъэлъэгъон АР-м и Сурэт кыгъэлъэгъуаплэ кышчызэлуахыгъ.
Живописым, графикэм ыкли нэмыкълэ художественнэ шыуашэхэм арыль лэфшлэгъэ
гъэшлэгъон 70-рз фэдиз ащ хэхъагъ.

«Кавказ хэхэсхэр» зыфилорэ кыгъэ-
лэгъоныр шышхъэлум и 1-м ехъуллэу
зэхачэныр Адыгэ Республикэмкълэ хабзэ
хъугъэ. 1998-рз илъэсым Косово кы-
кълэжы, алэрэ адыгэ хэхэсхэр Адыгеим
кыэкълэжыгъэх. Ащ кыщегъэжыгъэу
шышхъэлум иапэрэ мафэ зи Хэкужъ
кызыгъэзэжыгъэм и Мафэу респуб-
ликэм шыагъэунафылкы ыкли Адыгеим
итарихъ ащ чыплэ ин щеубыты. Лъэпкъым
изиужыжыным лъапсэ фэзышылгъэ маф
ар. Зэман зэфэшхъафхэм лъэпкъыр
зыпхырыкыгъэ ушэтыплэхэм кыгъэлъэ-
гъоныр яшыхъат.

Зэхэхэр кызылуиыгъ Адыгэ Респуб-
ликэм культурэмкълэ и Министерствэ
иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ.

— АР-мкълэ мы мафэм мэхъанэ-
шхо ил, — кылуагъ ащ. —
Тилъэпкъ инеушэр мафэ
зыфэдэщтым тигъэгъумкълэ, зы-
тарихъыр кызыгъэлъэгъукълэ
сурэтхэр къэтэгъэлъагъох.

Сурэтышлэхэр искусствэм ыб-
зэкълэ кыддэгъушылэх. Мыщ
фэдэ сурэтхэр пилыным пае
бэмэ уащыгъозэн фае — лъэп-
къым ифольклор, итарихъ,
изнография, икультурэ, нэ-
мыкълэ лъэныкълэхуу гушхъэбаи-
ныгъэр кызыгъэлъагъохэрэм.
Сурэт нэпчъ псэ пытэу, фэба-
гъэ горэ кыбгъодэкълэ, ахэм
тызыхащэрэ дунаир хъалэмэт.

Сурэт кыгъэлъэгъуаплэм ипашэу,
Урысыем культурэмкълэ изаслуженнэ
лофшылэу, зэлъашлэрэ сурэтышлэу, архи-
текторэу Бырсыр Абдулахъ зэхэхъэм
щыхигъэунафылкыгъ кыгъэлъэгъонэу
«Кавказ хэхэсхэр» зыцлэм тиллэжъ кы-
зэрагъэбаирэр, лъэпкъхэр зэрэзэф-
шэхэрэр.

Адыгэ философиер, гупшысакълэр,
шэн-хабзэхэр сурэтхэм апхырыщыгъэх.
Лъэпкъэу узшыщым итхыдэ лым хэлъэу
кыдэкълэ. Ар кыбгъэлъэгъон фаеу
зыхъурэм, искусствэр, ащ изы лэхъу
сурэтшылныр ама-
лышлоу щыт. Сурэ-
тым ижабзэкълэ кы-
гъэлъэгъогъэ тхы-
дэр ллэшлэгъухэм
кыахэнэшт, зэкъош-
ныгъэр ыгъэпытэшт.

Кызыгъэзэжыгъ-
гъэхэр щылэныгъэм
хэгъэгъозэжыгъэн-
хэмкълэ Гупчэм ипа-
шэу Гукълэллэ Асхъад
кылуагъ: «Сурэ-
тышлэхэм ялэлэсэ-
ныгъэ осэшхо ил.
Лъэпкъым икуль-
турэ кыахъумэзэ,
щылэныгъэм зэрэ-

щылэагъэкълэуатэрэр хэгъэунафылкы
сшлоигъу. Къушхъэхэм ядэхэгъэ, тыкыэ-
зыуцухъэрэ дунаим изэхъоклыныгъэхэм,
нэмыкълэхэм сурэтхэр афэгъэхъыгъэх».

Мурад шхъалэу кыгъэлъэгъоным
илэр адыгэ лъэпкъым кыинэу клэхэкылгъэр
кыекълэлагъэхэм джыри зэ агу кыагъэ-
кыжыныр ары. Блэкылгъэм тыхэлэ-
зыхъажыным зэрэтымылэкылщтыр, ау ащ
десэ кыхэтхын зэрэфаер кыитклэхъу-
хъэхэрэм алъыдгъэлэсын фае. Мамыр-
ныгъэмрэ зэгурылонгъэмрэ анахъ лъа-
плэ зэрэщымылэр зэкълэми кыагурылоным
мэхъанэшхо ил.

Адыгеир Кавказым ишъолыр анахъ
рэхъатхэм, мамырхэм ащышэу тапэкълэ
зэрэщытыштым тыцыхъэ телъ. Ащ дакълэу
цыф лъэпкъ зэфэшхъафылбэу респуб-
ликэм щыпсэхэрэмкълэ анахъ мэхъанэ-
шхо зилэр зэгурылонгъэрэ пытэныгъэрэ
азыфагу илныныр ары.

Зэлъэпкъэгъухэм ялэлэсэныгъэ
искусствэм кызыэрэцагъэлъагъорэм
ылъапсэ адыгэмэ ящылэныгъэ кыпкъы-
рэкълэ. Лэлэсэхэу зисурэтхэр кыагъэлъа-
гъохэрэр лэкълэным кышчыгъэхэм,
адыгэ чыгум апсэ хэтлагъ, лъэпкъ фэмэ-
бжымыр ялэшлагъэхэм ахэолъагъо. Лъэп-
къым кыкълэу гъогу кыным непэрэ
мафэр хэгъэкълухагъэу сурэтхэмкълэ ахэм
кылуатэ.

Искусствэм, гъэсэныгъэм, плуныгъэм
ялофшылэхэр, шлэныгъэлэжыгъэр, лэкълэным
кыкълэжыгъэ тилъэпкъэгъухэр, клэлэ-
еджакълэхэр зэхэхъэм хэлэжыагъэх.

Адыгэ культурэр кыахъумэгъэным,
хахъо егъэшылгъэным ыкли зэпхыныгъэхэр
гъэпытэгъэнхэм кыгъэлъэгъоныр афэ-
лажъэ. Мэфэкълэм фэгъэхъыгъэ кыгъэ-
лэгъоныр шышхъэлум и 11-м нэс
зэлухыгъэшт. Искусствэр зышлогъэшлэгъон-
хэр ащ еплъынхэу зэхэщакълэхэм рагъэб-
лагъэх.

Я 4 — 5-рз нэклубгъохэр
зыгъэхъазырыгъэр
ЛЪЭПШЫКЪО Фатим.

Сурэтхэр авторым иех.

ХамэщI сышщытхъэ нэхърэ...

Хэкужым кина адыгэхэм я бжыгэм ебгъапщэмэ, хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъапкъэгъухэр хуэдэ зыбжанэкIэ зэрынэхыбэр зым дежкIи цэхукъым. ИлъэсищэкIэ екIуэкIа Урыс-Кавказ зауэм адыгэхэр кIуэдыплэм зэрыришам кышынэмыщIауэ, ПсыикIыжыр кяхилхъэри, щIы хъурейм цызэбгрипхъаш, я бзэрэ лъапкъыщхъэрэ IэщIэхуным нигъэсаш. Нобэ ахэр щопсэу Тыркум, Шамым, Иорданием, Израилым, Германием, нэгъуэщI щыплэ куэдхэми. Ауэ, дэнэ щымыпсэуаи, адэжъ лъахэм кыхуэпабгъэу, абы кышцагъэзэжыным щIэхуэпсу, а хуэпсаплэхэр нахуаплэ зыщынум и Iызыным пэплъэу илъэс пщIы бжыгэхэр кяхъаш.

Хуапсэ и псэ кIуэдыркъым, жалэ. Дэнэ щыплэ узэрыщыпсэуфынум, абдеж кышщекIуэкI дунейм зызэрыхэбгъэзэгъы-фынум шэч хэлъкъым, ауэ цIыхум псэу-плэ хуэхъуар зэрыхамэщIыр цызыди-щIэжым деж, пIэгъуэ къримыту зыгуэр-хэр и гущIэм щоплэжыжъэ, я нэхъ щыIэкIэ тхъэгъуэри IэщI цызымыщI гупсысэхэм зэпалыгъэ. Ауэ, езым зэри-гъэпэщыжами, кыдалхуауэ хэлъми, Хэкум епха хуэпсаплэхэм абы къару кыхалхъэ, зриуэщIу, и гъащIэр ириунэ-тIу. Жызылэн щыIэнц мыпхуэдэ гупсысэ-кIэр таурыхыым ещхъу, ауэ адэжъ лъахэм зи лъапэ кызыхъэжа дэтхэнэми абы ещхъу гузыхэщIэщI иIэри, хэку гупсысэр зэрыгуащIэр нэрылъагъу абдеж щохъу.

Адыгэхэм хамэщIым фIы лъапкъ къа-зэрыщемыхуэплэм и щыхъэщI Балкан хэгъэгум щекIуэкIа лъыгъажэр. Уэсмэн икIи Урысей пащтыхьыгъуитIым я фей-дэ зыхэлъхэм щхъэкIэ я зэхуаку кыдэ-хъуа зэпэщIэтыныгъэм лъапкъ мащIэхэр зэхэзехуэн зэраллэм, куэд дыдэм лъап-сэклуэдыр къазэрыхуигъэкIуар Балкан зауэм и тхыдэм кIуэуэтэж. Минищэ бжыгъэкIэ а щыплэм кышщыщIидза адыгэхэм егъэзыплэ ямыгъуэту мащIэ хэщIыныгъи ягъуэтакъым. ИкIэм-икIэжым, Косовэ губгъуэм тэлалкIэ щетIысэхаш. Псори зэхэту къапщтэмэ, щIэныгъэлхэм зэратхымкIэ, цIыху мин 40-м нэблагъэ абдеж кышщыуылэгъат. Дунейр нэхъ кышщыщIидзыжыным мухъэжыр гъуэгум теувахэр пэплъаи, ар къэхъуакъым: зыкъомым зыкъалэтыжри, динкIэ къате-хуэ тыркухэм я деж екуэшэкIыжаш, зыкъомми дэтIысар псэуплэ яхуэхъуаш. Узым, мэжэщIаллагъэм, зауэ кIэншэхэм къела ди лъапкъэгъухэм мащIэ дыдэщ кяхинар. Косовэ щыналхэр иужькIэ зыхыхъа Югославие къэралыгъуэр кы-щыунэхуми, гупсэхугъуэ ягъуэтакъым адыгэхэм. Къэралыр лъапкъ зэрыуакъым цыхыхъэм, щIэблэм и пщэдейм ири-гумэщI нэхъыжхэм Хэкум джэпсалъэкIэ зыкыхуагъэзаш, зауэ-банэм кыхаху зрашэлэжыну къэлъауэ.

Лъапкъым мащIэкIэ зигу хупихуу а джэпсалъэр зэхэзыхахэм плейтеигъуэ зыхащIар къэплуэтэжыну гугъуш. Абы и жэуапт, хамэщIым кышщыхъуу щыплэжа плэужь куэдхэм я гугъаплэхэм пэджэ-жырт 1998 гъэм бадзэуэгъуэм и 4-м «Совет Адыгей» газетым кытехуа хыбарыр: Адыгэ Хэкум и Iэтасхъэ Джарым Аслъэн, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Iэтасхъэ КIуэклэу Валерэ, Къэрэ-шей-Шэрджэсым и Iэтасхъэ Хубиев Владимир сымэ УФ-м и Президент Ельцин Владимир зыхуагъэзат Косовэ щыналхэм щыпсэу адыгэхэр къарашыжу Адыгэ Хэкум къагъэлэпхуэжын зэры-

хуеймкIэ. Адыгэхэр щыпсэу хэгъэгуищым я лышхъэхэр зэрызэдэлэжым, я лъапкъ-хэм яфI зыхэлъ къалыхъуэу зэрыщытам и щыхъэщI 1998 гъэм бадзэуэгъуэм и 3-м Урысейм и Правительствэм кы-штауэ шыта 690-нэ унафэр. «Косовэ щыналхэм щыпсэу адыгэхэр (шэрджэ-хэр) Адыгэ Хэкум къэшэным етыпхъэ къэрал дэлэпыкъуныгъэм и IуэхукIэ» фIэщыгъэр зилэ дэфтэрыр ди лъапкъэ-гъухэм адэжъ лъахэм и бжэр яхуэуэуых Iуэху лъэщ хуащ.

Урысейм и Правительствэм къэрал къулыкъуушIаплэхэм унафэ яхуищIаш югослав лъэныкъуэм зыпищIау Адыгэ Хэкум кыхъэжынухэм я Iуэхур ирагъэ-жъэну. Пэжыр жыплэмэ, Югославием и къулыкъуушIэхэм яфIэщыгъэ хуакуым адыгэхэр къэралым икIыжыну зэрыху-

дэу щетхыж: «Косовэ щы-налхэм кIуэтэху щытыкIэр кышщызэщIэплъэрт. Адыгэхэм къэрал хабзэхэр кызэпауды-ну хуейтэкъым, унафэр зылэ-щIэлъ сербхэм я лъэныкъуэр ялыгът. Сербхэм пэщIэщIэгъу яхуэхъуа албанхэм адыгэхэр дунейм тралъагъуэ мыхъуу ищIат а щытыкIэм. Зы дин зэдызэрэхъэ пэтми, ахэр адыгэхэм урыскIэ къеджэрт. Абы кы-кIым псалъэ лей тежыIыхьын хуейуэ кышщIэкIынкъым». Серб лъэныкъуэри сакъырт. Косовэ адыгэхэм я нэхъыбэм зэрэхъэр мусльмэныщIэт. Зыщыщ лъап-къым щыхъэт техъуэ тхылъ гъунапкъэм щыт серб гъунапкъэхъумэхэм ирамыгъэ-лъагъумэ, тIиягъ кыкIэлъызэрэхъэрт,

IэпллэешэкIэ япежъат. Зыми игъэп-щIкIуртэкъым и нэпсыр, псори щыгуфIы-кIырт кызэплэжыжурэ зи нэпсыкIэр щIаутхыкIыу лъахэр зрагъэбгынахэм я щIэблэм кызэрагъэзэжым. «Си ныб-жыыр здынэсам адрей дунеймкIэ кышщы-хъунум сегупсысми хъуну кышщIэкIынт, ауэ сылIэну сыхуейкъым, сыпсэуну сыхуейщ, си щIэблэм я Iуэхур Хэкужым зэрыщызэфIуэвжыр слъагъуу сыхуейщ», — жиIат илъэс 90-м фIыуэ щхъэдэха Жъэу Шухьиб. Ар Хэкум къэклэужыну зэрытриубыдам куэд дыдэ тригъэгушхуат. ИкIи, жыIэн хуейщ, илъэгъуаш нэхъы-жыфIым бын насыпыр — Адыгэ Хэкум и къалашхъэ Мейкъуапэ пэмыжыжъу тIысыжаш Махуэхъэблэ фIэщыгъэ дахэр зилэ адыгэ къуажэр, Косовэ кыкIыжа ди лъапкъэгъухэм я унаплэр.

ГъащIэр матэ щIэдзакъым. Дауи, лъахэм кыхъэжа ди лъапкъэгъухэр щыIэкIэщIэм зрагъэзэгъэжурэ гугъуэхъуэрхэри ялъэгъуаш, лъэпошхъэпо гуэр-хэри кызэранэкIаш. Ауэ къащIэхъуэ быныр дуней мамыр зэрытетым, езыхэм яхуэдэ адыгэхэм зэрэхэсыр, щытыкIэ гугъу ихуэмэ, къакуэуэвэн зэрыщIэр зыдащIэжу мэпсэури, ар зимыуасэ фIы-гъуэ щыIэкъым.

Адыгэ Хэкум и Iэтасхъэ Джарым Аслъэн косовэ адыгэхэм щхъэкIэ шыщ-хъуаум и 14-м зэхашауэ шыта, щыналхэ куэдым кыкIа ди лъапкъэгъухэр зыхэ-та гуимыхуж гуфIэгъуэ зэлущIэм щыжилащ Шышхъуаум и 1-р Хэкум къэзыгъэзэжа-хэм я махуэу зыгъэуэв унафэр кызэ-риштар. Апхуэдэу адыгэллым хуэщIэклэщ и IэнатIэкIэ зыщыщ лъапкъым и пащхъэ щилэ хъэкъыр игъэзэщIэн, махуэри лъапкъ махуэгъэпсым хигъэуэвэн.

Шэч хэлъкъым — мафIэм и гъунэгъу лыр мажъэ. Косовэ къарашыжа адыгэхэм ятель гузэвэгъуэр зэралхъыщIау куэдым я гур игъэпсэхужаш. Апхуэдэ дыдэуи адэжхэм я жъэгу мафIэр зэры-мыужыкыхамкIи куэдым яфIэклэуэду хуежъа фIэщхъуныгъэри кызэщIэрыуэ-жат. Хэкум къэзыгъэзэжахэм я махуэ-щIыр лъапкъыр зэкъуэзыгъэуэв, фIым цызыгъэгъуэ махуэщи, зэрыжылэу кыдэхъуну дышогугъ.

ШУРДЫМ Динэ.

Сурэтхэр Г. Чамышом итхыпъу «ПсыикIыжым илъэгъэхъэр» зыфIорэм кыдэхыгъэ.

щIэкъур. Куэд дыдэ мыхъуми, лъапкъ-псом зилэту нэгъуэщI къэрал зэрылэп-хуэр дунейпсо жылагуэм ахэр ира-хужауэ къащыжыну къалыгъэрт абыхэм. Урысеймрэ Югославиемрэ я зэпсэлъэ-ныгъэхэр мазэм нэблагъэкIэ екIуэкIаш. Iэпхуэным епха Iуэхугъуэ псомкIи лъэныкъуитIыр цызэгурьIуэфар бадзэуэ-гъуэм и 30-ращ. Сыхъэт 15-м ирихъэллэу абыхэм къашта зэгурьIуэныгъэм зэры-адыгэ дунейуэ кызэщIиIэтат: шышхъэ-уIум и 1-м пщэдджыжым сыхъэти 10-м Косовэ щыпсэу адыгэхэр Хэкужым хуэзышэж гъуэгум теуэвэнут.

Косовэ адыгэхэм я тхыдэм лъэужъ дахэ кыхъэзына Жэмыфэ Гъэзий а Iуэхум ипэм кышщегъэжъауэ хэтащ. Адыгэбзэкли урысыбзэкли дунейм кы-техъа гукъэкIыжхэм Жэмыфэм мыпхуэ-

ауэ зэрыадыгэр кышщашIэм деж, нэфIэ-гуфIэ хуэхэри, уеблэмэ щIэгъэкъуэн къащыхуэхъуи кыхэкIырт.

ЕкIуэкIа зэпсэлъэныгъэм ипкъ иткIэ Хэкум цIыхуи 112-рэ кыхъэжыну те-гушхуаш. Къежыгъуэ пщIондэ я фIэщ хуакуым косовэ адыгэхэм шалъхуа, щыпсэуа, я лъахэм я хъэдэхэр зыщIэлъ щыплэр ябгынэну. Ар хъэлъэ дыдэщ, кыбгурьIуэнуи щытц, ауэ къащIэхъуэ бынымкIэ ялэ гумэщыгъуэхэр, Хэкум хуалэ лъагъуныгъэр гурышхъуэ псоми ятекIуаш.

1998 гъэм шышхъуаум и 1-м зэрыIы-гъуу япэ адыгэ гупышхуэр Хэкум кы-хъэжаш — я нэхъыж дыдэ Жъэу Шухьиб и пашэу ТIуащIэм (Минеральные Воды) кышщытIыса кхъухълатэм кыкIа ди лъапкъэгъухэм цэ бжыгэкIэ хэкурысхэр

Дыгъэм и кӀуэжӀэм зыдидищӀырт гъуэгуанэм

Сыт хуэдэ гурыгъу-гурыщӀэу плэрэт зыхищӀэр залымыгъэкӀэ зи хэкур зрагъэбгынэухамэ щынальэр псэупӀэ зыхуэхуахэм я бынхэу зи адэжӀэ лӀахэм кӀэзыгъэзэжахэм? Ар кыбгурылуэн щхъэкӀэ абыхэм лӀэбакъуэу ячам языхэз уи нэгъу щӀэкӀын хуейт.

— Ди адэр франджы зауэлӀхэм ядзэуат — Шарль де Голль и тетыгъуэрт ар зыхуэзэр. ИужькӀэ хабзэхуэмэ ИнатӀэм цылажэжхэм яхэтащ. Улахуэр кыб-лхын щхъэкӀэ дызы-цыпсэу Хъэнасир жы-лагъуэм икӀыу Хъэлэб кӀалэм нэс кӀуэн хуей хурт ар. Километри 100 гъуэгуанэ дэлът а тӀум я зэхуакум. Ма-хуэ гуэрэм ар кыбзэ-рыкӀуэж таксим и

щхъэм тепхауэ жыг телъу кӀэ-кӀуэжжащ. Хъэжумар кӀокӀуэж жаӀэри, гъунэгъухэри кӀапӀгъуэ цытӀт. Къумым цыдгъэжкӀыну дытегушхуэу хэтса жыг за-кӀуэм псейкӀэ зэреджэри, ар ильэсыщӀэм зэрагъэщӀэращӀэри ди адэжӀэ лӀахэм кӀэзгъэзэжэу, япэу слъэгъуа нэужь, сымыгъэ-щӀагъуэу кӀэнакӀым, — игу кӀе-гъэжкӀыж ди тхыгъэр зытеухуа, «Адыгэ псалъэ» газетым зманкӀэ щылэжъа журналист, тхакӀуэ Къалмыкъ Аднан.

— Дыщыпсэу къуажэр зырыхур узрамитӀ кӀудейт — зыр щӀы-плэр зей бедуинхэм, адрейр адыгэ хэхэсхэм яйт. ЛӀэпкытӀри ма-мыру дызэхэст. А хамэхэм я псэ-укӀэмрэ я дуней теткӀэмрэ сы-здыхэллэм, ди хабзэхэм ятехуэ Іэджэ ядэслӀагъурт — хъы-джэбзыр унэ щихъэнум деж лыхъу хуагъакӀуэрт, тӀащӀэхэм езыхэм я пӀш щхъэхуэ яӀэжт, щӀалэхэр абы щӀыхъуэ ядэртэ-кӀым...

ПшапӀкӀэрэ нэхъыжхэр си адэм и хъэщӀэщым щызэхуэсырт, сэри абдежым сыщытт, псы е нэгъуэщӀ кӀинэмыщӀ хуеймэ яхуэсхуэ. Абы щызэхэс лыхъхэр игъащӀэм зэхэсхакӀым хэкум тепсэ-лыхъу е и гугъу ящӀу, ауэ зыгуэр кы-хэхуамэ, псоми зауэхурт...

— Шынэу арат? — соушӀ.

— Хъэуэ, ахэр зыми щышынэр-тэкӀым... Псалъэниэу зэпса-лӀэрт ахэр. Си сабий акъылым-кӀэ кӀэзубыдырт псэжӀэ цӀэху гуэр зэрахъумэр. Апхуэдэ шыӀэ-ныгъэмрэ зыӀыгъыкӀэмрэ лӀэп-кӀым и лӀым хэтт. Ар иужь-кӀэщ кыбцызгурылуар...

Аднан и гъащӀэм мыкӀуэдыжын лӀэужь кыыханащ зыщӀапыкӀа нарт хыбархэм.

Ар ноби и дерс кыгъэхуаплӀэщ абы. Еджаплэ нэхъыжхэр кыиухри, ар пасэу иужь ихъаш адыгэ хабзэм, торэм, кӀур-лӀаным я лӀабжӀэр куууэ джынымрэ абыхэм я зӀытыныгъэмрэ. Абы пап-щӀэ мифологиемы гуэр хуэгъэзэн хуейт, дунеймрэ цыху гъащӀэмрэ я блӀкӀам, я нобэм, я кӀэкӀуэнум и пӀажыр кыбх-пхутыкӀыфын хуэдэу.

— Щыми я лӀабжӀэр зыщ — емрэ фӀымрэ я зӀэпӀӀэтыны-гъэри. Сэри си гъащӀэр зэры-зэхэтыр си щхъэм и бӀэнэныгъэщ, си псэм сеныкӀуэжжынырищ. Абы утекӀуэмэ, узыпэмьлӀэщын дунейм теткӀым, — жӀэ абы.

Уэсмэн империем и кӀаухым хуэзэу тӀыса Хъэнасир къуажэм, Кавказым иӀэпхъукӀа языныкӀуэ адыгэхэм псэупӀэ яхуэхуау, школ, мэджыт дащӀыхъаш, хасэ кыбцызӀауахъ. Аднан а школым щеджаш, иужькӀэ абы егъэджакӀуэу игъэзэжаш. Апхуэдэу абы и лӀажыгъэм щыпищӀа Дамаск, Хъэлэб кӀалэхуэхэм. КыбцынэмыщӀауэ, ар жӀэгъупшынем еуэным хуеджаш.

— Япэ ильэсым сыздагъэжӀуар къуажэ пхыдзат, школым унафӀэщӀ щхъэхуи иӀтэкӀым, егъэджакӀуэм и дӀэпныкӀуэгуэ закӀуэ фӀӀкӀа. ЕджажӀуэхэр псо-ри бедуинт. ЩыпӀэм зы мӀэж-джыти иттэкӀым — псори Алыхъым кыбзэригъэщӀат. 1977 гъэм Къэбэрдей-БалъкӀэрым кыбцызгъэзэжам, мыбыкӀэ «хасэ» псалъэр цызекӀуэртэ-кӀым. Ар гуыӀыхъэ сыцыхурт. Сэ си щхъэ бӀэнэныгъэр ерыща-гъым зэи хуэсхакӀым. Сэ си гупсысӀкӀэмкӀэ а цымыӀэр кӀэу-нэхун хуейщ, лӀэпкӀым ифӀ щы-хэлкӀэ. Арати, нэгъуэщӀ кӀэ-ралхэм кыкӀыжахэмрэ мыбы цыщӀ щӀалэхэмрэ дызекӀуэту «хасэр» кыбхэтлӀхъауэ цытащ, — игу кӀегъэжкӀыж абы.

Аднан зэрыжилӀэмкӀэ, и щхъэ бӀэнэны-гъэм кырикӀуэм езыр арэзы щытемыхъуэ-жи куэдрэ кӀохъу, ауэ, дауэ мыхъуми, а жӀуап тэмэным и кӀалыхъуэным адӀкӀи толажӀэ, гур зытепсахуэм бжы-пэр иубыдыху.

— Псалъэм папӀӀэ, зэм икӀукӀэ согъэжӀуаниэ зи лӀахэр зыбгына адыгэхэр, щхъэ я лӀэбжӀанэр я щӀынальгъэм хаукӀуэ кымынарэ жысӀэу. Кынахэри зэрызгъэ-жӀуаниэ щыӀэщ, фи лӀахэ фы-щысыжакӀэ, бӀэм апхуэдэ хэ-щӀыныгъэ щхъэ егъэжӀуэтрэ жысӀэу. Апхуэдэу сызэныкӀуэ-

жӀуэжурэ, зы зэман сыхуокӀуэж лӀэныкӀуэитӀри бгъэжӀуаниэ щӀӀэмыхъуну щхъэусыгъуэхэм...

Къалмыкъ Аднан и тхыгъэ куп-щӀафӀэхэр, и усэхэр щызэхуэхъэса тхыӀ зыбжанэ дунейм кытехъаш. ТхакӀуэм и гупсысӀкӀэмрэ и дунеймрэ, мащӀэу нэхъ мыхъуми, зыщыбгъэгъуэза нэужь, гурылуэгъуейкӀым абы и кӀалэмыр зы-хуигъэпсынӀкӀэ хъунур: ар гъащӀэщ, лӀэпкӀэ тхыдэщ, кӀэзыухъуреихъ цыху-хэмрэ абыхэм я луэху еплӀыкӀэ щхъэхуэ-хэмрэщ. Аднан и усэхэм уагъэгупсысэ, и сатырхэр зыхуэгъэпса луэхугъуэ пы-ухыкӀам ухишэрэ уэри уи дуней еплӀы-кӀэрэ уи жӀуапкӀэ абы пыпӀӀэнур кыуи-гъэлыхъуэу. Апхуэдэщ «НыбжӀэгъуэжӀэ гъуэгуэжӀэ умыбгынэ», «Луашхъэмахуэ», «ПӀащӀхуэ цыкӀум кыгъэзэжӀэм», «Ильэс зыбжанэ япэ бӀэмыӀубзекӀэ стхэхэр» зыфӀища ІэдакӀэщӀӀӀэхэр. Хамэ щыналь-эри адэжӀэ хэкури зи гъащӀэм хуыбыда, и анэдӀлӀхубзэм кыдӀекӀуэу, бӀэ зыбжанэ зылурылӀ цыхуам а и нӀкӀэ ильӀэгъуар зрипытынрэ кылуэтэнрэ иӀэщ.

Къалмыкъ Аднан и лӀахэм кыгъэзэ-жа нэужь щӀэрыщӀэу щӀӀӀысхъэжри, Къэбэрдей-БалъкӀэр кӀэрал универси-тетым адыгэбзэмрэ урысыбзэмкӀэ и кӀудамэр кыиухыжаш икӀи егъэджакӀуэу щылэжъаш КӀӀжэ, Чернэ Речкэ къуа-жэхэм, Налшык дэт гимназиэ N 14-м. ИщхъэкӀэ зэрыщыжытӀащи, иужькӀэ и лӀажыгъэм щыпищӀа «Адыгэ псалъэ» газетым. Дэтхэнэ зы адыгэм хуэдэу, ар ноби иропӀейтей бӀэм и кӀабзагыр хъумэнымрэ анэдӀлӀхубзэр ящӀэу ди щӀӀӀлэр кӀэгъэтӀджынымрэ.

— Тхыгъэр ар зыхуэгъэзэхэм кӀагурылуэу цытын хуейщ, абы кыбхӀыу си кӀалэмыпэм кы-пыкӀ лӀэжыгъэ псоми кӀахэхуа-пхъуэ кӀэслытэ урыс псалъэхэ-ми кӀащыпӀэскӀухъыркӀым, уе-блэмэ ахэр кыбцыслыхъуэу щы-Ӏэщ, гъащӀэм щӀӀуэу кыбхыхъа луэху еплӀыкӀэхэм сащытепсэ-лыхъым деж. Ахэр ІэщӀыб тӀыкӀэ анэдӀлӀхубзэр нэхъ хъу-ма хъуну кӀэслытӀэркӀым, кӀа-гурымылуэм луигъэщытын мыхъу-мэ. Абы ди бзери, ди гупсысери нэхъ кӀулеиж ещӀ. Бзэу дунейм тетыр зэрагъэтрэзэри а хабзэм тетуш, — жӀэ Къалмыкъым.

Дэтхэнэ зы творческэ цыхуми и кӀалэныр цыху акъылым зригъэужьын хуейуэ араме, Къалмыкъ Аднан ящыщ гъащӀэм и дэтхэнэ зы едзыгъуэми зэ-маным декӀу икӀи купӀӀэ зӀӀэ еплӀыкӀэ-щӀэ кыбзыдӀэунэху зырызхэм. Аднан ноби мӀажажӀэ, и творческэ ІэдакӀэ-щӀӀӀэхэм хигъахъуэу, зэрыгушхуэ уна-гъуэ дахи иӀэщ. ЩӀалитӀ іӀэу кыгъэзэ-жаш, хыдӀжӀэбз цыкӀуи, ещанэу, мыбы щигъуэтыжаш, абыхэм я дэтхэнэми щӀэныгъэ яригъэгуэтащ.

ЛӀОСТЭН Музэ.

«ВАГЪУЭБЭР» — Тырку

Тырку къралым хыхъэ Яловэ къалэм бадзэу-гъуэм (июлым) и 10 — 15 махуэхэм щэнхабзэ дауданцэ гъэццэгъуэныцэ — «Кавказ къафэхэмрэ макъамэмрэ я фести-валь» флэццэгъэццэр илэу цызыхашаш.

Мы гъэм а феастиваль дахащэр етлощанэрейуэ кызырагъэпэщ. Абы и зэхэшакуэщ Тыркум щыпсэу, ауэ зи адэжхэр Кавказым илэхуэлауэ цыга адыгэхэм къащлэхуэа зэадзэ-къуэу Айдемырхэ Мехметрэ Газира.

Мы зыкъэгъэлъэгъуэныгъэм хэтыну ирагъэблагъахэм ящыщ ди хэгъуэгум и мызакъуэу, Ищхэрэ Кавказ псом цлэрыуэ шыхуэа, Хъэбзэ къуажэм дэт, Сидакъ Султлан и цлэр зезыхъэ гъуазджэхэмкӀэ сабий еджаплэм зыщызыгъасэ цыхубэ лэмэпсымэхэм «Вагъуэбэ» ансамблыр. Гупым я художественнэ унафэ-щлэр Ашыбокуэуэхэ лэзэмэтрэ лэсатрэщ.

Зэуэ жылэпхъэщи, ансамблыр япэуш мы фестивалым зэрыхэ-тар икӀи абы и кызыгъэпэщакӀуэхэм зэрыжапэмкӀэ, апхуэдэ телъыджэ иджыри илъэс 20-м кӀриубыдэу ялэгуакуым: ныбжыщлэ гупыр пасерей адыгэ лэмэпсымэхэм, фонограммэ хэмыту, зэман жыжъэхэм зэрылуу цытам ещхуэ, лъэпкӀ макъамэххэр кӀрагъэкӀ.

— Ди сабийхэр пшынэми, шыкӀэпшынэми, лэпэпшынэми, пхъэтларкӀми, пхъэцлчыми, къамылми, сыринэми йоуэ. Аращи мо фащэкӀэ хуэлауэ, пасерей макъамэ лэмэпсымэхэм адыгэ уэрэдыжхэр кызыгъэкӀ сабийхэр зылъэгъуа бысымхэм афӀэтелъыджэ дьдэ дыхуэащ. Кыдбгъэдыхъуэрэ псалъэ гуапэ куэд кыджалащ, етланэгъи дызэрырагъэблэгъэным дышагъэ-гуэзащ, — желэ гупым я художественнэ унафэщл, пшынэм хуезыгъасэ лэсат.

Ныбжыщлэ гупым якӀэлъы-плъын, ядӀэлпыкъун папщӀэ ансамблым ящыгъуу адэ-анэ гуэрхэри ядӀэлауэ. Апхуэдэщ, Али-Бердыкъуэ къуажэм щыщ, «Дыщэ жыг» сабий-театр студия и художественнэ унафэщл Адзын Мадина. Абы зэрыжилэмкӀэ, мы фестивалыр сабийхэм игъащӀэкӀи а гупм кӀынэжынуш.

— Дагыстаным, Куржым, Къэбэрдей-Балъкъарым, Адыгейм, нэгъуэщӀ хэгъуэгухэми кыкӀахэр хэтащ мы щэнхабзэ даудадэщ иным. Пэжыр жысӀэн-ци, ди сабийхэр сценэм кы-тэхъуэ еуэн шыщладзам, цыхуэ мини 5-м щигъуэ зыщӀэса амфи-театрыр щэхубзэ хуэат. Нэр зытепщыпщыкӀ къафэхэр, псэр зыгъэхъэрэхъэ пшыналъэхэр, фащэ зэмплӀэужыгъуэхэр, гур зыгъэлӀейтей шыкӀэпшынэм и макъыр кыщылуи — зым и жы дэшеигъуэм псори игъэнцӀ пи-гъэхуу ди гупым и зыкъэгъэ-лъэгъуэныгъэр екӀуэкӀащ.

Гупым сурэт, видео ятесхти, сыккызылӀэкӀт, «мы цыхухэм жы яшэу пӀэрэ» жысӀэурэ. Нартыж лъэхъэнэм кыхэкӀуи, Кавказ зауэр зэпызычу, ди

нобэм кынахъэса лэмэпсымэр щӀлэур гуфӀэгъуэми, уи нэпс кӀегъакуэ, сьт хуэдэ хыбар имылуатэми, ныбж тредзэ, ухегъэгупсысых. ПӀы лушхэм зэры-жалауэ, «Вагъуэбэ» — блэклам зэрыбгъэзэжыф лъагуэщ.

Мо щэху хуэа цыхухэри, макъамэри — псори зэхыхъауэ уи щӀыфэм нэрымылӀагу дахагъэ гуэр кӀедэхашӀэм хуэдэт, псэм зыгуэрим лэ кыдильтэ пшыхуэ. Арагъэнуш, псори щэху хуэр — а щыгӀкӀэ хъэлэмэт зэрыувар ягъащтэу лъэтэжынкӀэ шынэу арагъэнт...

Хуабжы сабийхэри, я макъамэри зыхащӀэщ, къагурылуаш фестивалым хъэщӀуэ кӀеблэ-гъахэм. Концертыр иуха нэуж, пэшышхуэм щӀэсахэр ди гупым кыбгъэдыхъэ зэпыту цытащ «Фыадыгэ? Дызэрыгъэццыху!» жалэурэ.

Ди сабийхэр зэрыадыгэм, кызыхэкӀа лъэпкӀым и щэнхабзэр хуэмэным зэрыпыщӀам нэхъри иригушхуэу, ирипагъуэ кӀэкӀуэжахэщ. Ар зи мыуасэ щылэ — кыддогуашэ и гупсысэхэмкӀэ Мадина.

— ЗэрыжысӀащи, сабийхэм я теплъэри я лэцӀагъэри псори яфӀэгъэццэгъуэныцэ хуэуэ къапсэлът, сьт и луэхуки щӀлэу-щӀлэт. Итланэ абыхэм ялыгъ макъамэ лэмэпсымэхэр лэзэмэт яхуищӀауэ кыщацӀыхум, ар нэхъри зрагъэщӀэгъуэкӀащ, — кыпещэ Адзын Мадина.

Пэжщ, атӀэ Ашыбокуэ лэ-зэмэт Тхьэр кызырхуэуэса и лэцӀагъэр хэт зымыщӀлэр! Ансамблым шагъэлу шыкӀэпшынэри, лэпэпшынэри, пхъэцлчыри, пхъэтларкӀри, къамылри, сыринэри — псори абы и лэрыкӀл.

Тыркум щрагъэкӀуэкӀа мы фестивалым сабии 10 яшащ. Ахэр Мэлей Ахьмэд, Кхъуэхуэ Данэ, Адзын Сабинэ, Кызылкая Сердар, Уэз Самирэ, Дамэлей Амир, Токъубай Снежанэ, Сидакъ Амирэ, Хутэ Руслан, Кхъуэхуэ Канэ сымэщ.

Мыбдеж кыхэгъэщыпхъэу долъытэ мы гупым Хэкужым кӀэзыгъэзэжа, макъамэм псӀэки гукӀи пыщӀауэ ныбжыщӀлэхэм яхэт Кызылкая Сердар. Ар илъэс куэдкӀэ узӀлӀэбӀкӀымжэ, хэкужым кӀэзыгъэзэжа, ди лъэпкӀэгъуэ

Лашхэ Джэлал и щӀалэщ. Гуапэ зэрыхуэщи, мы ныбжыщӀлэр Хэкур фӀыуэ зылӀагуэ, зи гупсысэхэр адыгэ луэхум езыпх, хабзэр зыхъэзылӀхъэ щӀалэгъуалэ гурыхуэхэм ящыщ. ЗэрыцӀы-кӀурэ Сердар лъэпкӀ макъамэм дихъэхуи, цыхубэ лэмэпсымэхэм зригъэсэнэм щӀэхуэуэса кӀэтэ-джащ. Я щӀалэм лъэпкӀ лэмэпсы-мэхэм хуилэ фӀылыгъуныгъэр адэ-анэми кыдащтэри, и зы-укуныгъэр абыкӀэ хуанэнтӀащ. Апхуэдэуи, Черкесс къалэм дэт макъамэмкӀэ еджаплэм Пхъэш лэминат и нэлэм щӀлэу илъэсит-хуикӀэ пшынэм зыхуигъэсаш. Ауэ ныбжыщӀлэ зэчиифӀэр абыкӀи кызытеуылакуым, нэгъуэщӀ лъэпкӀ макъамэ лэмэпсымэхэм зыхуигъэсэнэм нэхъри дихъэхаш. Апхуэдэуи Ашыбокуэуэхэ лэзэ-мэтрэ лэсатрэ кызырагъэпэща цыхубэ лэмэпсымэхэмкӀэ ансамблым хыхъащ.

Пэжыр жытӀэнци, сабийуэ хуэам зырызыхуэу я гугъу пщӀы-фынуш: дэтхэнэри зэчиифӀэщ, псӀэабзэщ, адыгэм кыгъэщӀа, зи лъэпкӀыпсэр зыхълэ макъамэхэр зыпащӀын щӀыэкӀым.

— Фестивалым здэтшар сабийпщӀми, ди деж нэхъыбэм зышагъасэ. Я ныбж елытауэ ахэр гупищ мэхуэ. НобӀкӀэ адыгэ лэмэпсымэхэм, адыгэ макъамэ-жым гукыдӀэжр лъагуныгъэрэ хузилэ хуэа ныбжыщӀлэхэри нэхъыжхэри куэд хуэащ. Ар сэ си щхъэкӀэ сызыгъэгугӀэ щыты-кӀэщ. Ди лэцӀагъэмкӀэ, ди щӀлэ-ныгъэмкӀэ сабий нэхъыбэм дадэгъуэшхуэ, ди лъэпкӀ щэнхабзэри нэхъыбэрэ кызытэнэнущ, и псэр хэтынуш, — желэ лэсат.

Ашыбокуэуэ лэсат дызэрыщи-гъэгъуэзэмкӀэ, Тыркум гупыр зэралэтам кӀынэмыщӀауэ, икӀи фӀыщэу сьт и лъэныкъуэкӀи ягъэхъэщӀащ.

— Яловэ къалэм и лэцӀагъэ Гюрел Мехмет, а щӀыплэм и губернатор Кая Хуля, я хэгъуэ-гум и генеральнэ асамблеем и президент Сойгюзель Хъэсан, къалэм и Адыгэ Хасэм и тхъэ-мадэ Айдемыр Мехмет сымэ дьлуагъэщӀащ. ПщӀэшхуэ, гулъытэ нэгъэса кытхуащӀащ, Тхьэр арэзы кӀахухуэ! — кыпещэ ди зэпсэлъэныгъэм бзылхугъэм.

Жылэпхъэщи, езы хъэщӀлэу

кӀуахэри лэнэщӀу ежыакӀым. АтӀэ, ищхъэкӀэ зи гугъу тӀла бысым-хэм Кавказым и фӀеелпӀу, Хэ-кужым ираха саугъэтхэр хуэда-шащ. Апхуэдэу я губернаторыр бзылхугъэти, адыгэ бгырыпхрэ бгъэщӀылухэмрэ хуагъэфэшащ, къалэм и лэцӀагъэм кӀамэ хуа-хъащ, Адыгэ Хасэм и тхъэмадэм хуэрыфэ пылэр тыгъэ хуащӀащ.

— Мы фестивалыр езыгъэ-жыуэ щытар я хасашхэм и тхъэмадэ Айдемыр Мехметт, иджы ар и пщӀэ илӀы и кӀуэ Гази. Мы хасашхъэ лӀым абдеж пщӀуэ щӀлэр псалъэкӀэ пхужы-лэнукуым. Дэри хуабжыуэ апхуэдэ щытыкӀэм дригушхуащ, ди лъэп-кӀэгъухэм я хъэл-щэным и фӀы-гъэкӀэ апхуэдэ гулъытэ хамэ кӀэралым зэрыщагъуэтым теу-хуауэ, — кыпещэ лэсат.

Езы «Вагъуэбэ» ансамблым и гугъу пщӀым, ар кызырагъэщӀ-рэ илъэс 12-м щигъуащ. Зэры-гурылуэгъуэщи, абы хэтхэр гъуазджэхэмкӀэ еджаплэм щеджэ ныбжыщӀлэхэращи, еджэныр щаухкӀэ, абы яплэ нэхъыщӀэ цы-кӀухэр кыуэварэр кӀогъуэгуры-кӀуэ. Яплэ дьдурэ ар зэхэзышауэ щытар Ашыбокуэуэхэ Азэмэтрэ лэсатрэщ, Пхъэш лэминат ящӀы-гуу. лэсат зэрыжилэмкӀэ, лэми-нат хуабжыуэ лэзэмэтрэ езымрэ иунэнтӀащ, тригъегушхуащ, куэд яригъэццыхуащ.

Нобэ «Вагъуэбэ»-м и худо-жественнэ унафэщӀхуэ, сабийхэм жэщи-махуи япыщӀауэ щыт Ашы-бокуэуэ зэщхъэгъусэхэм я гугъу-пщӀымэ, Адзын Мадина желэ я бынхэр а тӀум сьт и лъэныкъуэ-кӀи дзых зэрыхуащӀыр.

— Мы егъэджакӀуэ-зэщхъэ-гъусэхэр псӀэкӀэ ялэжэ луэхум пыщӀащи, сабийхэми абыхэм сьт и луэхуки шапхъэ трах. Репе-тицэхэр жэщым сыхъэтыр 10-м нэгъунэ щӀли кӀохуэ, ауэ дэ, адэ-анэхэр, зыкӀи дьгузавэкӀым. Ахэр егъэджакӀуэ нэхъусахэм я нэгъу зэрыщӀлэтыр дощӀэри. Ди сабийхэм кыбгъэдалъхъэ щӀлэ-ныгъэшхуэм кӀынэмыщӀауэ, ахэр хабзэки, хъэл-щӀэнкӀи, лэдэбкӀи — сьт и луэхуки шапхъэгъэ-лъагуэщ. Цыхуэ шабэхэщ, къа-бзэхэщ, сабийхэри абыхэм ящхэ мэхуэ. Тхьэр арэзы кӀахухуэ яжыдолэ! — кыддогуашэ и гу-рылхэмкӀэ Мадина.

Жылэпхъэу кыщӀлӀкӀынщи «Вагъуэбэ» ансамблым хэт ныб-жыщӀлэхэри я егъэджакӀуэхэри, адэ-анэхэри Тыркум щекӀуэкӀа фестивалым хэтынымкӀэ сзбэп кӀахуэхуэр хыхъэхэкӀырылажъэ, псапашӀэ Аргун Олегщ. Абы папщӀэ нэхъыжыфӀым фӀыщӀлэ-шхуэ хуащӀ. Сьт щхъэкӀэ жыплэ-мэ, сьт хуэдэ луэху дахэри зыгъэкӀуэтэн щымылэмэ, кӀуапӀэ имылуэ кыщызэтенэр мащӀлэ-кӀым...

— Ар зэрыхуэми хыбар щхъэхуэ илэжщ. Илъэс икӀам и гъэмахуэ мазэу гъуазджэхэмкӀэ ди еджаплэм дыщӀлэсу репетицэ щедгъэкӀуэкӀт. Еджаплэм зэгъэзэ-хуэжыныгъэ лэжыгъэхэр щӀащӀы-ну унафэ кӀахъати, зэ зы гуп, зэ нэгъуэщӀ кӀакуэурэ зэрӀащӀы-нур, ящӀыну зрагъэлагуэ. Апхуэдэ зы гуп гуэр кыдыхъат аргуэруи, дэри десэжати, ди луэхур зэпыдгъуакуым, репети-цэм псӀэки щхъэкӀи дыхэтт.

Арати, адыгэ макъамэжхэм я макъ зыхъэзыха, гупым яхэту кыщӀлӀа Аргун Олег ди пэным кыщӀыхъащ. Сабийхэри нэхъыж кыщӀыхъам макъамэ зэхуэмы-дэхэм кӀахуэуащ. Абы хуабжыуэ гупыр фӀэгъэщӀлэгъуэн дьдэ хуэуэ щытащ. ИкӀи апщыгуэем кыджиллауэ щытащ сьт и луэхуки зыхуэдгъэзэну, дьмыукуытэу дьбгъэдыхъэну. «Сызэрыфщхъэ-пэфын зыри кӀэзгъэнэнукуым» кыджилат.

Апхуэдэу, абы и фӀыщӀлӀкӀэ, 2023 гъэм КӀраснодар крайм хыхъэ Агой къуажэм щыла фе-стивалым дыкӀуауэ щытащ. Иджыи аращ зи фӀыщӀлэр Тыркум ды-зэрыкӀуэфар: псори ди кӀхуэ-лъатэ билетхэр кытхуэзыщӀахуэр Аргун Олегщ.

АдӀкӀэ мы фестивалым ды-кӀуэу зэхэзыха Гуэгъуш Казбеки ахъшэкӀэ зыкытщӀыгъэкӀуащ. Хъэбзэ къуажэр зи нэлэ щӀлэт Туаршы Беслээн, псэемыблэжу а луэхуэуэм хэлэжыхъа Кы-зылкая Хъэлимэт сьми фӀыщӀлэ яхуэфэащ. Тхьэр арэзы кӀа-хухуэ дэтхэнэ зыми, къуажэ, район цыкӀум кыдӀкӀа щӀлӀлэ зэчиифӀэм и зэфӀлӀкӀыр утыку лэщ шагъэлъэгъуэну лъӀкӀыны-гъэ языхахэм, — жалэ лэсати, ныбжыщӀлэхэм я адэ-анэхэми.

КӀынэмыщӀауэ, Ашыбокуэуэхэ фӀыщӀлэ ин хуащӀ Хъэбзэ районым щэнхабзэмкӀэ и кӀудамэм и унафэщӀ Даур Аннэ, гъуазджэ-хэмкӀэ сабий еджаплэм и унафэ-щӀ Аслъэнхэ Фатимэрэ, завуч Балэ Зулэтэрэ, къуажэ советым. Абыхэм зэи гупым и лъӀлэхэм лъэныкъуабэ зыхуащӀкӀым, зэ-радӀлӀпыкӀуным хущӀокуэ.

«Вагъуэбэ» гупым хэт дэтхэнэ ныбжыщӀлэми ахэр зыгъасэ Ашыбокуэуэ зэщхъэгъусэхэми, лъэпкӀ щэнхабзэр зыхъэщӀлэу, ар хуэмэным мыхъэнэуэ илэр кызыгурылуэ адэ-анэхэми, щӀлэ-гъэкӀуэуэн, сзбэп хуэ дэтхэнэми фӀыуэ щӀлэм щыщу яхуэмыфэащ щӀыэкӀым.

Тхъэм гупыр нэхъри иригъэ-фӀакуэ, сабийхэр псӀэкӀэ адыгэ макъамэм, уэрэдыжым дезыгъэ-жыф, макъамэ лэмэпсымэхэр я гъащӀам щыщ зыщӀыф егъэджа-кӀуэхэр кызыхэкӀа лъэпкӀым ягуэщӀ лэжыгъэшхуэр зыхри-гъащӀлэ!

ГЪУКӀЭКУЛ Ирнэ.

ГЪУКІЭКЪУЛ *Иринэ.*

Кавказ къушхъхъэхэм ыпсэ къахэнагъ

Дыгу Миач хэкум кызыгъэзэжыгъэр илъэс 33-рэ мыгъэ хуэгъэ. Ащ щыпсэуныр, унагъо щышхъхъэхэм шлоныгъэ пытэу иныбжыкълэгу хыхыгъагъ. Ыккы ар кыдэхуэгъ. Къушхъхъэм клоныр иклэсагъ, иаужырэ гъогу Ошутенэ фэгъэзэгъагъ, ау дэклоенэу игъо ифагъэп. Бэдзэогум и 20-м Миач идунай ыхъожьыгъ...

Ау гукъэошху, Дыгу Миач зэо-запсэу ищышхъхъэхэм зэпыгу, тыккыбгы-нагъ. Лъэпкъыпсэр зыфэхыкълэ, адыгэхэм «иш епсыхыжыгъ» аю. Миач мы гу-щылэжыгъ епсыгъэ шьыпкъэу щытыгъ, Ошутенэ къушхъхъэм щепсыхыжыгъ. Дыгу къушхъхъэм лүкълэжыгъ.

Уятэжэ пашхъхъэм апашхъхъэ пшхъхъэ лэтыгъэу, унэгу къабзэу уихъажыгъ, Дыгу Миач.

Тхъэхом уигъэшлэнэу сыккыпфелъэу, сшынахыжэ клас.

СЮЗЕР Сэтэнай:

— Зэкълэхэми тызэридзэу къэбар гухэклэ Мыекъуапэ кыкыгъ. Ткъош шлагъоу Дыгу Миач ыгу къэуцугъ, ищылэ-ныгъэ ыухыгъ. Бэмышлэу иунагъорэ ежыгъэрэ афэгъэхыгъэу гъэзэгъэу «Жьынэпсым» кыыхыгъагъэр сыгу къэкълэ-жыгъ.

2014-рз илъэс, бзылфыгъэ нэгъыри 8 тыхъоу Стамбул тыщызэлүклэныш, Адыгеим мэфэи 10-рэ тыщылэнэу тыкло-нэу итхъухыгъ. Миач ишхъэжыгъэу Эрсинрэ иклалэрэ Стамбул щылэхэу кы-чэкълэ, клалэм Мыекъуапэ ыгу къэкълэ-гъэу фэмылэсэжэ зэхуэм, Эрсин теле-фонклэ кыддэгъушылэ, иклалэ зыдэтщэ-жыгъэу, а зы къухъэлъатэмклэ Адыгеим тыклонэу тшылэ. Краснодар чэщым тыкълэсыгъ, Мыекъуапэ тызыщэгъэ ма-шынэр апэ Миач иунэ лухъагъ, шъэ-жыер икълэжыгъ. Миач ишхъыпкъэу унэм тыригъэблэгъагъ, ау тыпшъыгъагъ, хъакълэщым тыкложыгъэу тыфэгъэти, хъалыжэ стырхэр илъэу лалымэкълэшхо кытфидихыгъ, ар ныбжыи тчыгъупшэ-щтэп. Етлани пчыхъашхъэ горэм тыри-гъэблэгъагъ, ишхъэжыгъэу исыгъэп нахъ мышлэми, ишхъэжыгъэу зэкълэжыгъэу Псынэф игъусэу лэнэ зэгъэпшыгъэ кытфашылэ, музеим фэдэу зэлухыгъэ унэ цыкълэу кытитыгъэллэхыгъ, нэужым ихъакълэщ итыгъэ адыгэ ланэм ясурэтэу тетыгъэхэм таригъэллэхыгъ, чэщ клалэ охъуфэклэ тыхъэклэ. Ащ ыужырэ мафэхэм, Дом-бай тыккызыкълэжыгъыи, яшхалэ тыщи-хъэклэ. Тэ тимызакъоу, Мыекъуапэ клохэрэм ащ фэдэу зэрафыщыгъым игугъу кытфашылэ.

Ти Миач, уищыгъу-пастэу кытпэб-гъохыгъэр псапэу бэгъуагъэу Тхъэм уегъэгъотыжэ, джэнэтыр унаплэу пфешлэ, уишхъэжыгъэу класэу Эрсини уишхъы-гъэхэми щэчыгъошлэ Тхъэм афешлэ.

МЭФЭУД Феридун:

— Икълэжыгъэхэм ыпсэ ахэтлагъэу, шьыпкъэм дэмыхъу, хэку гъэзэжыгъыным ищысэу щытыгъэ лыр псэхыгъэ. Я 90-рз илъэсхэм икълэжыгъэхэм, илъэпкъ апэ-лапчэу лъэпкъым ишлугъэ зэрэрым-гъэкълэшхъыгъэр кызыгъуагъом, ихэку гупсэу Адыгеим ыгъэзэжыгъ. Ащ щы-псэуныу зырегъажыгъ, СССР-р джыри зэхэжыгъыгъагъэп, зыфэгъэгъэзэни щы-мылэу, хэкум бгъэзэжыгъыным ишлэжыгъ-ныгъэ щынагъоу хэлхэми къамыгъэу-цоу игухэлэ ыгъэзэклэ. Тызэгъусэу Хэсашхъэм сызэрэдыхэтыгъэм сшхъэ инэу рыслэтэу, сыныбжыкълэгум шы-нахыжыгъэу кызыгъотыгъэу цыф къабзэу Дыгу Миач икълэжыгъэхэм ыпсэ зыхэ-тлэгъагъэхэм ыгу къащыуцугъ, ыпсэ ащытыгъ.

Уишлэжэ агъэлъаплэзэ, уицылф гъэпсы-клэ ащыгъупшэнэп. Зэкълэ нарт лыжэ жэкълэфхэр ошъогу кыщыгъыгъэкълэ-ных. Уикълэжыгъэхэр, уипсыхъохэр уигъо-гогъунхэу тыккыпфэлэу.

Сурэтхэр: Дыгъухэм яунэгъо хъар-зынэж.

Лъэпэлъагъэу, зыпкъ итэу, шэн гъэ-тылгыгъэр кыыхэщэу Миач сыдигъо уулагъэми, уаккыгъэщэу сэлэм кыуи-хыщтыгъэ. Рэхъатныгъэ горэ кыбгъо-дэкълэщтыгъэ. Иунэ пчъагъэрэ теблэгъэнэу хуэгъэ. Телевидением ипроектхэр дгъэ-цаклэхэ зэхуэм, джэныкълэу зэрыт унэхэм талыхъушхъыгъ. Дыгъухэм яхъакълэщ тыщылэжыгъэм фэдэу кычылэклэ, щытет-хынэу Миач изын кытитыгъ. Джэны-къом машо кыищылэ, тыщылэжыгъэ пычыгъор ащ щытетхыгъагъ. Къызэрэд-делэгъэмклэ тыфэрэзагъ. Бэ кымылоу, ау ыпэкълэщтыгъэм кыбделэнэу зэрэ-щытыр ащыгъу Миач етлэгъулагъ. Ишхъэжыгъэу Эрсини ащ зыкълэ ыуж кыищтыгъэп. Къытхъэжыгъэ тилъэп-къэгъухэм афэтшылэ кыэтыныбэхэм ахэлэжыгъ. Эрсин телефонклэ уфитео-гъахэмэ, «хъалу» кыищтыгъэп. Джаш фэдэу унагъом лытэныгъэ, уасэ фэт-шлэу, хэкум щыщ шьыпкъэ хуужыгъэх.

Миач мээам и 4-м, 1959-рз илъэ-сым Тыркуем, Самсун кыищыгъу. Янэ-ятэхэр Самсун пэблэгъэ къуаджэу Сыралым щыщыгъ, альапсэхэмклэ убыхыгъ. Гурыт еджаплэр кызыеухым, Чорум автомобилнэ училищым щеджагъ, гурыт сэнэхъат гъэсэнныгъэ зэригъэгъотыгъ. Илъэситлурэ дзэм къулыкълэу щыхыгъ. Нэужым Анкара щылэжыгъэ ыкълэ щы-псэу. Темыр Кавказ Культурэ Хасэм ищэщкълэ куп хэтэу лф ышлагъ.

1991-рз илъэсым Дыгу Миач хэкум кыгъэзэжыгъыныр кыдэхуэгъ. А илъэс дэдэм Цурмыт Эрсинрэ ежыгъэрэ къэзэ-рэщэгъэх, унэгъо дахэ зэдашлагъ, пхъурэ къорэ (Псынэфрэ Осэпсырэ) зэдаплугъ. Псынэф унагъо ихъагъэу сабыищ еплу.

Кызыкълэжыгъэм щегъэжыгъэу къу-шхъэ зеклоныр Миач лъэшэу иклэсагъ. Ошутенэ дэклоеныр шэн-хабзэ фэхъу-гъагъ. Мызыгъэгум Тыркуем кыкълэрэ тилъэпкъэгъу куп, ишхъогухэр ахэтэу, дищэенэу щытыгъ. Лъэсрыкълэу гъогум техъагъэхэу идунай ыхъожьыгъ.

ТЭУ Замир.

Миач зышлэщтыгъэу зэрэщымы-лэжыгъым икълэбар зэхэзыхыгъэ пстэу-ми гухэклэ дэдэ къащыгъу. Ахэм ягукълэжыгъэхэу кытлэклэжыгъэхэм ащыщхэр кыыхэтэутих.

ПШЪАКОКЪО Ахмэд:

— Сшлэжэ хуэгъэп бэрэ, къэбарыр пцлэу кычылэжыгъыныу Тхъэм селъэу-щтыгъ, ау Кавказым щылэ сыныбджэ-гъухэм сызэдэгъушылэ, ар къагъэшхып-къэжыгъ. Тызэныбжыкълэми сыныбджэ-гъушлугъэу, Кавказым ыпсэклэ фэцагъэу, цыф дышхъэу щытыгъэ Дыгу Миач илъэсыбэ хуэгъэ хэкум зыгъэзэжыгъэр. Кавказ къушхъэхэу ыгу пымыкълэщты-гъэхэм, зекло зыдакълэщтыгъэхэм ыпсэ ащытыгъ. Зы мафэ ыпэу тызэфэтхэ-гъагъ. Тятэжхэм агъэтлысхъэгъэгъэ къужэ чыгышхохэм джыри кызырапы-клэрэ кыифитхыгъагъ. Лъэныгъэр —

гухэклэшху, ар етлани зэо-запсэ зыхъу-клэ, хэклэплэнчэу укъэнэ. Тхъэм селъэу ыпсэ ыгъэшлэнэу, ибын-унагъо, игупсэ-хэм щэчыгъошлэ афэхъунэу. Уишхъагъэр хэрэмыкълэу, сикълэшылэ.

ШЭУДЖЭН Юмун:

— Я 80-рз илъэсхэм яклэушху, я 90-рз илъэсхэм якъежыаплэр ары анахы-бэу Дыгу Миач ыцлэ зызэхэщыщты-гъэр. Лфшлэклэ фэлэзэу, ышлэрэм хэшылэ фырилэу, зэпстэуми альылэсы-шъоу щытыгъ. Ыгу къушхъэхэм фэдагъ. Къушхъэу цыф Черкес шьыпкъагъ. Тэри ащ тыфэдэным тыклэхъопсыщтыгъ. Макълэу гушылэу, бэ зэшлуишху щытыгъ, ышлэрэр ыгъэцаклэщтыгъ. Игушылэхэр псыхъагъэу къабзэщтыгъэх. Игъо кы-зэсым, хылыгъэм клэуцуи, апэу гъогум техъагъэр Дыгу Миач арыгъэ. Сыд хуэгъэми, зыккырымыгъэуфэу Хэкужым зыхыгъэнагъ. Хэтэрэ адыги «хэкум гъэзэжыгъэн» гупшысэу илэм щэц зэ-рэхэмылыр агурызгъэуагъэри щысэу афэхъуагъэри Миач ары. Ишхъэжыгъэу, игъогъоу Эрсинрэ ежыгъэрэ ящылэ-ныгъэ хэкум щызэдэгъэпсыгъ. Нэгъы-рипшлэ пчъагъэмэ щысэ афэхъуагъэх,

агъэгъушхуагъэх, хэкум зыгъэзэжыгъэ-хэм къотэгъу афэхъуагъэх, хэкум хэгъо-зэнхэр афагъэпсынклэ.

Хэкум икълэжыгъэхэр, имэзхэр, ипсы-хъохэр, икълэжыгъэу сыдж сэфыхэр ыкълэ икълэжэ чыгъхэр хэхэс адыгэхэм Дыгу Миач аригъэшлэжыгъ, гъогу чыжыгъэр зэрипхыжыгъэх плэми ухэукощтэп. Уахътэмрэ чылопсымрэ ныбджэгъуны-гъэу афырилэр псэ шлэуэгъоу кызыд-рихъакыгъ. Дыгу Миач фэдэ тыхъу-ным тыклэхъопсыгъ. Джыри ямышлы-клэу гъэшлэгъонхэр ышлэщтыгъэх. Илъэс пчъагъэхэм, хабзэ фэхъуагъэу, къушхъэ зеклоным фэцэгъагъ. Мыгъэ цыфыбэ кыришлэжыгъэу ары зыуж итыгъэр. Фыщт зэрэдэкълэщтыгъ тшлэгъэшлэгъонэу тежэ-щтыгъ, тыккылыпплэщтыгъ.

Зэлуклэгъу фаб

Шышхъэлум и 1-р, 1998-рз илъэсыр Адыгеим ыкIи Урысыем ятарихъ мэхъанэ зилэ хьугъэ-шлэгъэклэ хэхъагъ. Илъэс 26-рз хьугъэу, зи Хэкужъ къэзыгъээжъыгъэм и Мафэ игъэклотыгъэу республикэм щыхагъэунэфыкIы.

Цэи Нарт гушылэр лъэгъэ-кIуатэ. Адыгеим къакIуи, Адыгэ къэралыгъо университетым ифизикэ-хысап факультет зэрэщеджагъэр, ишхъэгъусэу Людмилэ мы еджэлэшхом илъэпкъ факультет къызэриухыгъэр, Тхэм зэфихъыхи, псэогъу зэрэзэфэхьугъэхэр къылотыгъ. Цэи Нарт игушылэ клэкл анахъэу щыкIигъэтхыгъэр Хэкужым

сыдигъуи къыдэлэу, къыфэсакъэу ыкIи зэкIэдэлукIыжхъэу зэрэпсэхэрэр ары. КIэлкIэу къэплон хъумэ, илъэс 20-м блэкIыжыгъэу Адыгеим къэзыгъээжъыгъэу лъапсэ щызыдзыжыгъэу унэгъо дахэхэм Жэнэ Долэти Цэи Нарты зэрэщышхэр, Адыгеим ипшэшъэ плугъэхэр шхъэгъусэ зэрэфэхьугъэхэр ары. 2024-рз илъэсыр унагъом и

Бэдзэогъум и 30-м Гупчэ къэлэ тхылъеджаплэм къэзыгъээжъыгъэ тилъэпкъэгъухэр зыхэлэжъэгъэ Iофтхьабзэу «Тызэфэзыщэжыгъэр ти Хэгъэгъу» ылоу щызэхэщэгъагъ. Зигъо Iофтхьабзэр шIуфэс псэлъэ клэклэ къызэлэуихыгъ библиотекарэу Галина Колодкинам.

МэфэкIым ихъэклагъэх зичIыгужъ щыгупсэфыжыгъэхэм ащыц унэгъуитIу дахэ; Жэнэ Болэтрэ ягуашъэ (Хъунагомэ япхъу) Фатимэрэ ыкIи Цэи Нартрэ Людмилэрэ (Къандаурхэм япхъу). Хъэклэ лъапIэхэм яхэгърэй-гъусагъ къэзыгъээжъыгъэхэр щылэныгъэм хэгъэгъозэжыгъэнхэмкIэ Гупчэм ипашъэ ГъукIэлI Асхъад. Ащ къэзыгъээжъыгъэхэм я Мафэ ипэгъокIэу Адыгэ Республикэм Iофыгъуабэ зэрэщырагъэкIокIырэр къылуагъ, ащкIэ АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, Iэклыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет Iофышхо зеришлэрэр къыхигъэщыгъ; мэфэкIым цыфхэр зэрэшлэнхэмкIэ, зэпэблагъэ шыгъэнхэмкIэ, щылэныгъэм зерифэшъуашъэу хэуцонхэмкIэ уасэ илэу зэрэщытыр кIигъэтхыгъ.

Iофтхьабзэр лъыгъэклотагъ Гупчэ къэлэ тхылъеджаплэм

иотдел ипашъэ Ирма Сеничкинам ыкIи упчIэ къаритыгъ:

— *СыдзуитIу мы лъэбкъу мыпсынклэр шъушIыгъа, къыныгъоу къызыншъуыгъэхэр, шъуищылэныгъэ къэкощыжъыным сьд гъэзапIа фишIыгъэхэр? Хэгъэгъоу шъуищыпсэугъэхэм (Сирием, Търкуем, Иорданием, нэмыкIхэм) яменталитетрэ тэтыемрэ зтэкIых, бзэм иIофкIи ащ фэд. А зэкIэ къыныба?*

Апэ гушылэр зэшхъэгъусэхэу Жэнэ Болэтрэ Фатимэрэ афэгъэзагъ.

Болэт гухэлъ зилэр зэрэщымысырэр клэклэу къылуагъ. Янэж-ятэжхэм къагурагъэлуагъэу, Адыгеир яхэкуж лъапсэу зэрэщытыр ашлэщтыгъ. Ашлэгъуагъ лъэшэу ячIыгужъ зэрагъэгъотыжы ыкIи ар къадэхъугъ. Болэт ишхъэгъусэу Фатимэ ащ къыхигъэхъуагъ нэбгыритIур нэлуасэ 2009-рз илъэсым мэкъуогъум и 19-м зэрэзэфэхьугъэхэр; Жэнэ Болэт апшъэрэ гъэсэнэгъэ иI — химик, ежъ Фатимэ ублэплэ клас-

схэмкIэ клэлэгъаджэу Мыекъопэ гурыт еджаплэу N 2-м илъэси 10-рз Iоф щылэагъ. «Къын зыхэмьIэ Iоф щылэп ыкIи хъурэп, — **къелуатэ Фатимэ**, — тызызэрэшIэ нэуж мзэитIу тешIагъэу, шышхъэлум и 19-м, тыкъызызэрэщэгъ. Уни тахъти тилагъэп, ауми, тилорэ тишIэрэ зэрэзэтэхъэрэм тыхищыжыгъ. Непэ тIотэжыгъэу тыщэпсэу Гавердовскэм, уни тшIыгъэ, унэгъо бизнеси тил, тилоф тегъоу лъытэгъэклуатэ. Болэтрэ сэрырэ клэлитIу зэдэтэплу, нахъыжым — Алкъэс илъэс 13 ыныбжъ, Адыгэ республикэ гимназием щеджэ, ащ готэу, ижырэ орадыIо купэу «Ащэмэ-зым» хэт; нахъыкIэу Айтэчи мы гимназием щеджэ, илъэси 10 ыныбжъ, лъэшэу спортыр икIас, еджэн Iофри нэбгыритIуми дэгъу дэдэу къадэхъу, агъэцаклэ».

Загорэ я 90-рз илъэс гъуысыйхэр зыфэдагъэхэр Жэнэ зэшхъэгъусэхэм анэ къыкIэу-цожых, щылэныгъэр земышъо-гъубэу зэрэзэхэлъыр, ащ къыныри гушлуагъори зэрэщызэготыр къагурыIозэ, шыкур ашIы.

— Адыгеим, Мыекъуапэ ядэхэгъэ-къэбзагъэ, яшхъонтIэгъэ-клэрэклагъэ зэрамыплъэкIырэр, ыгу зэрэхагъахъорэр ары. Ежым хъулыфыгъэш, Iофыбэм ыгуи ыли якIу, яунагъокIэ Черемушкэм, гъогу дэклыплэу КраснодаркIэ клорэм дэжъ щысых. Нартрэ Людмилэрэ яклалэу Вячеслав илъэс 26-рз ыныбжъэу УФСИН-м илофышIэ чан, ежъ

Илъэсэу зэрэщытыр къыдыхэлъытагъэу зэлукIэгъур гъэпсыгъагъэ, фэбагъэ хэлъэу ащ хэлэжыагъэхэр дахэу зэпэгъокIыгъэх, зэдэгущылагъэх. Хэти, хъакIэхэу, ау адыгэ лъэпкъым щыц шъыпкъэ хъун зыпъэкIыгъэ унэгъуитIури, мэфэкл Iофтхьабзэм хэлэжыгъэ пстэури — тхылъеджаплэм илофышIэхэр, журналистхэр, къэзыгъээжъы-

2024-рз илъэсыр унагъом и Илъэсэу зэрэщытыр къыдыхэлъытагъэу зэлукIэгъур гъэпсыгъагъэ, фэбагъэ хэлъэу ащ хэлэжыагъэхэр дахэу зэпэгъокIыгъэх, зэдэгущылагъэх.

Людмилэ культурэм илофышI, Къэралыгъо филармонием иадминистратор шхъаI. Бзылфыгъэ Iушым игушылэ анахъ щыкIигъэтхыгъэр ишхъэгъусэу Нарт ымышIэрэмкIэ еупчIыжъэу,

гъэхэм я Гупчэ шылажъэхэрэр нахъ зэрэшлагъэх, зэлукIэгъу фабэм ыгъэгущуагъэх.

**МАМЫРЫКЪО
Нуриет.**

Сурэтхэр: Iэшынэ Асплан.

Футбол

Зэнэкъокъум къыхэзыгъ

ФутболымкӀэ Урысыем и Кубок икыдэхын фэгъэхыгъэ зэнэкъокъум Мыекъопэ «Зэкъошныгъэр» къыхэзыгъ.

Адыгеим икомандэ кытекӀагъэр Краснодар краим истаницэу Павлов—скаяр къэзыгъэлъэгъорэ «Кубань Холдингс» ары. Пчъагъэр 2:1-у зэлукӀэгъур аухыгъ.

ЕшӀэгъум изэфэхьысыжхэм кызырагъэлъэгъагъэмкӀэ, «Зэкъошныгъэр» лъэныкӀо пстэумкӀи нахь лъэшыгъ: го-гогу 12-рэ кӀэлапчӀэм дэуагъ, Ӏэгуаор процент 57-рэ ылыгъыгъ. Ау «Кубань Холдингс» кӀэлапчӀэм Ӏэгуаор нахьыбэрэ дидзагъ, ары анахь мэхъанэшхо зӀлэр.

ЕшӀэгъум ия 27-рэ такыкӀ пчъагъэр кызызӀуихыгъ краим икомандэ хэт Ацамаз Ревазовым. Я 57-рэ такыкӀым мы футболист дэдэм ятӀонэрэу кӀэлапчӀэм Ӏэгуаор дидзагъ, пчъагъэр 2:0 ышыгъ. Къэнэгъэ уахтэм Мыекъуапэ ифутболистхэм зэ нӀлӀп кӀэлапчӀэм Ӏэгуаор дэдзэн зэралъэкӀыгъэр, кӀахэшыгъэр Ислам Оразаевыр ары. «Кубань Холдингс» текӀоныгъэр кыдихыгъ ыкӀи зэнэкъокъум цылӀэкӀуатэ.

Лъэс зекӀоныр

Шъухэлэжъэнэу шъурегъэблагъэ

Лъэс зекӀонымкӀэ Ӏофтхьабзэу зэхашӀэтым шъухэлэжъэнэу Мыекъуапэ физическэ культурэмкӀэ ыкӀи спортымкӀэ и Комитет шъурегъэблагъэ. Мызыгъэгум ар зыфэгъэхыгъэр шышхьэлум и 10-м хагъэунэфыкӀышт физкультурникым и Маф ары.

кӀашыгъэр марафоныр физкультурникым и Маф ӀпэгъокӀэу зэхашӀэ ары, ащ кы-хӀкӀэу физкультурэр нахьыбэн фае. Мы мафэхэм ом изытет зыпкӀ ит, дунаир фабэ, унэм укыкӀынышъ, кӀэпкӀухьаштмэ, уипсауныгъэ бгъэпытэштмэ

фэдэ шыӀп. Арышъ, Ӏофтхьабзэм шъухэлэжъэнэу шъуэтэгъэблагъэ. Шапхъэхэр зыгъэцакӀэхэрэм зэкӀэми дипломхэр афагъэшъошӀэтых, — кышӀа-Ӏагъ Мыекъуапэ физическэ культурэмкӀэ ыкӀи спортымкӀэ и Комитет.

Ӏофтхьабзэм хэлэжъэхэрэм пшӀэрылӀэу ялэр шышхьэлум и 5-м шегъэжъагъэу и 11-м нэс лъэбэкӀу мини 140-рэ кӀакӀуныр ары, гурытымкӀэ мафэм лъэбэкӀу мин 20. Социальнэ хьытыоу «Вконтакте» зыфӀлорэм имобильнэ приложениекӀэ нэбгырэ пӀпчъ кыкӀурэр кӀалытэшт.

Джырэ уахтэм ехуӀлэу Ӏофтхьабзэм хэлэжъэнхэу Адыгеим ирайон зэфэшхьафхэм, Мыекъуапэ, Краснодар ыкӀи Омскэ ащыпсэурэ нэбгыри 101-мэ зарагъэтхыгъ.

— Тхьамафэм кӀакӀун фэе лъэбэкӀу пчъагъэм хэдгъэхьагъ ыкӀи мини 140-м нэдгъэсыгъ, ыпӀкӀэ ар мини 100 хуытыгъ. НэмыкӀэу кӀэпӀон хуэм, мафи 7-м километришъэ кызыэранкӀышт. Мыщ фэдэ унашъо зы-

Редактор шъхьаӀэхэр:

МЭЩӀЭКЪО Саид
ЖЫЛАСЭ ЗаурбӀч
АБЫДЭКЪО
Люсанэ

Зэхэзышагъэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкӀ Ӏофтхьабзэ, ӀэкӀыб кӀэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкӀэгъухэм адырӀэ зӀпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи кӀэбар жъугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Зышаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын Ӏофтхьабзэ, телерадиокъэтынхэмкӀэ ыкӀи зӀлыӀэсыкӀэ амалхэмкӀэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чӀыпӀэ гъэло-рышӀапӀ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зышыхаутырэр:

АО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
кӀ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр, 268

Редакциер зыдэшыӀэр:

385000, кӀ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор
шъхьалэм игуадзэ —
52-49-44, пшӀэдэкӀыжъ зыхьырэ
секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Пчъагъэр

4496
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1288